

BØRN & UNGE21

Jul er kirketid for børn og pædagoger **6**

Underretning: Nu skal du have svar **8**

Jagten på kvalitet i dagtilbud **28**

guide
Sådan bruger
du nudging **34**

Tema: Depression

I MØRKET

Dårligt arbejdsmiljø har givet
Lykke Arent en depression.
Pædagoger får flere depressioner
end gennemsnittet. **side 12-23**

NY MerCator ÅRSNORM

Børnehaver - Fritidshjem - Klubber

Integreret Mødetidsplanlægning og Årsnorm på PC, iPad, Android m.fl. via internettet. Masser af praktiske og tidsbesparende funktioner. Log på og du er i gang. Prøv programmet gratis i 1 måned.

Plettner-Data I/S • Tlf. 4752 8284
www.plettner-data.dk • mercator@plettner-data.dk

Hvad lægger du ører til?
- beskyt dem mod støj på jobbet!

Du har kun dine ører resten af livet. Derfor skal du passe godt på dem.

Audiovox fremstiller individuelt formstøbte hørevern og er specialister med eget laboratorium.

Få en af vore konsulenter ud til en dialog om, hvordan vi kan hjælpe jer nu - og i fremtiden.

Nyhed!
SoundScope pro-TECT
Sidste nye aktive Hørevern med lyd forbedring beregnet til pædagoger.

15% rabat til enkelt-medlemmer af BUPL

Ring 3940 1050 og hør nærmere.
www.audiovox.dk

TAMU-KRYBBEN

TIL INSTITUTIONER FOR BØRN I ALDEREN FRA 0-3 ÅR

Krybbe med stilbar kaleche, 2 faste selebeslag, 4 store drejelige hjul, vippe/vuggefunktion, isoleret bund, madras med 2 stræklagner og blåt overdækket. Længde: 123 cm Bredde: 51 cm Højde: 89 cm Flue-/myggenet, regnslag og stige kan leveres. Krybben leveres som standard i blå, rød og grøn.

TRÆNINGSSKOLES ARBEJDSMARKEDSUDDANNELSER
KALVEBODVEJ 231, 2791 DRAGØR
TLF: 3525 0340 • FAX 3525 0355
WWW.TAMU.DK • TAMU.INFO@TAMU.DK

Foto: Jens Hassé

Julen bliver fejret i kirken

Langt de fleste af landets daginstitutioner tager børnene med i kirke op til jul. Kirkebesøget handler mere om hygge end om religion, mener flertallet.

side **6****indhold****nyheder**

- 4** Kort nyt
- 6** Pædagoger tager børnene med i kirke til jul
- 8** Nu skal du have svar på din underretning
- 10** Hjørring lukker SFO'erne
- 11** Valgt på konkret børnepolitik

øjeblikket

- 24** Leg uden alder

inspiration

- 28** Jagten på kvalitet i dagtilbud
- 32** Danmarkshistorie i børnehøjde
- 34** Guide: Sådan bruger du nudging

faste sider

- 26** Opslagstavlen
- 39** Spirene
- 40** Børnebøger
- 42** Læserbreve

43 BUPL MENER

»Min historie viser, at pædagoger evner at hjælpe hinanden, når oplevelser tærer på psyken.«

Lasse Bjerg Jørgensen, hovedkasserer i BUPL

BØRN&UNGE

Redaktion Redaktionschef Lene Søborg, art director Eva Krebs Larsen, layout Sara Efazat, journalist Vibeke Bye Jensen, journalist Steffen Hagemann, journalist Trine Vinther Larsen, journalist Laura Philbert. Korrektur ved Karen Altschul. Ansvarshavende redaktør: Ida Thuesen Nielsen. Telefon 3546 5100

Adresse Blegdamsvej 124, 2100 København Ø
Mail b&u@bupl.dk
Annoncer Marianne Földvary og Niels Juul Pedersen
Forside Jakob Carlsen

Redaktionen påtager sig intet ansvar for tekster, der indsendes uopfordret.

Udgiver

Forretningsudvalget Formand Henning Pedersen, næstformand Birgitte Conradsen, hovedkasserer Lasse Bjerg Jørgensen Faglige sekretærer Allan Baumann, Mette Aagaard Larsen.

Tryk Stibo Graphic
Kontrolleret oplag: 66.766 ISSN: 0006-5633
Udgivelse i ugerne 2, 4, 6, 8, 10, 12, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 32, 34, 36, 38, 40, 42, 45, 47, 49 og 51.
Ved problemer med levering kan du sende en mail til levering@bupl.dk

erstatning

Isolation er nok med til at fastholde mig i mine mørke tanker og følelser, men de ting, som normalt ville gøre mig glad, føler jeg ingen glæde ved, kun skyldfølelse.»

Lykke Arent, pædagog

Sådan bruger du nudging

Nudging får os til at smide skrald i skraldeposen og tage sikkerhedssele på og får mænd til at ramme pissoiret. Metoden kan også bruges over for børn og forældre i institutionerne.

Jagten på den gode kvalitet

God kvalitet har svære vilkår, når pædagogerne ikke har tid til at være sammen med børnene, mener forskeren Grethe Kragh-Müller. I en ny bog undersøger hun kvalitet i dagtilbud i Danmark og i udlandet.

side **28**

Foto: Jakob Carlsen

Depression**12 Intro****14 I mørke bag gardiner**

Dårligt arbejdsmiljø har givet pædagog Lykke Arent en depression.

17 Depression skrumper hjernen

Hjerneforsker forklarer, hvad depression gør ved din hjerne.

18 Retfærdig ledelse forebygger

Det er ikke arbejdsmængden, men en dårlig chef, der giver depression.

20 Arbejdet rammer pædagoger

Stigende krav til jobbet og dårlig ledelse bærer skylden.

22 Svært at få erstatning

Af 28 arbejdsskadesager om depression blev kun 1 sag anerkendt.

23 Fire små til større livsmod

Healende aktiviteter som mindfulness og en god nats søvn giver mod på livet.

Spil klaver eller keyboard med dit barn

Julegave idé

KLAVERLEG

Spil efter flyvemaskiner, elefant, cykel og citron. I *Klaverleg* for børn, forældre og bedsteforældre er de almindelige noder afløst af skønne ikoner. Spil 33 kendte børnesange. Alle kan være med!

Idé af Pernille Holm Kofod
Udgivet af Edition Doremi

Se mere på www.klaverleg.dk

Kombiner.dk
Design med kulør til institutioner...

fra **58,-**

Kurve, opbevaring og andet godt til hjælp og pynt i din institution – se mere på www.kombiner.dk

Kombiner.dk · Tlf. 25 39 73 80 · E-mail: info@kombiner.dk

**WWW.BUPL.DK/
BUTIKKEN**

Røgfri hjem til børn

Der bør slet ikke ryges i hjemmet, hvis man vil beskytte sine børn mod de skadelige stoffer i tobaksrøg, påpeger Sundhedsstyrelsen.

»Det er ikke kun den røg, man kan se og lugte, der er farlig for børn. Den nyeste viden på området viser, at børn også bliver eksponeret for de farlige stoffer i 'gammel' tobaksrøg. Derfor anbefaler vi, at forældre udelukkende ryger udendørs,« siger Jørgen Falk, chefkonsulent i Sundhedsstyrelsen, til Politiken.

40

milliarder kroner. Så meget steg værdien af offentligt ansattes arbejde i perioden 2005-2012, fordi Danmarks Statistik har indført en ny regnemåde til at værdisætte offentligt ansattes arbejde.

Foto: Colourbox

Ingen ekstra hjælp til ledige

Selvom dagpengeperioden er forkortet fra højst fire til højst to år, er der ikke ændret på hjælpen. Hvor otte procent af de lediges tid tidligere gik med aktivering, er tallet kun steget til ni procent nu.

Det fremgår af en analyse, som fagforbundet 3F har udarbejdet på baggrund af tal fra Beskæftigelsesministeriet. Her har man sammenlignet indsatsen i dag med den gang, hvor arbejdsløse kunne gå på dagpenge i op til fire år, skriver Ugebrevet A4.

Thomas Bredgaard, lektor ved Center for Arbejdsmarkedsforskning på Aalborg Universitet, er enig i, at der ikke er kommet en øget indsats..

»Reformen af dagpengene i 2010 burde have været fulgt op af en reform af hele indsatsen for ledige. Eksempelvis kunne man have fremrykket og intensiveret indsatsen. Men bortset fra nogle mindre justeringer og akutupakkerne (indsats for langtidsledige på nippet til at miste dagpengene, red.) har man ikke gjort noget ekstra for de dagpengeforsikrede,« siger Thomas Bredgaard til Ugebrevet A4.

»SF har været med til at få penge afsat til at skabe mere helhedsorienterede løsninger for omsorgssvigtede børn. Det gør mig stolt.«

Annette Vilhelmsen, social-, børne- og integrationsminister og formand for SF

Pressefoto

Begejstringen var til at overskue blandt kammeraterne på venstrefløj og i fagbevægelsen, da regeringen i ekspresfart fik forhandlet en såkaldt blå finanslov på plads med Venstre og Konservative. I dagbladet Information forsvare Annette Vilhelmsen

aftalen og glæder sig over, at der på den nye lov er sat 280 millioner kroner af til udsatte børn. Og tilføjer: »Det undrer mig, at nogle kan se finansloven som blå, for det er da de borgerlige som har rykket sig mod venstre.«

Kvinders arbejdsskader afvises som klynk

En mand, der anmelder en psykisk arbejdsskade, har over tre gange så stor chance for at få anerkendt skaden, som en kvinde, viser nye tal fra Arbejdsskadestyrelsen.

Mens mænds psykiske erhvervs sygdomme i 2012 blev anerkendt i 11 procent af sagerne, var det for kvinderne blot 3 procent.

Det skyldes ifølge Arbejdsskadestyrelsen, at anmeldelserne fra mænd og kvinder kommer fra forskellige brancher.

Kvindernes sager handler typisk om angst og depression som følge af mobning, chikane, konflikter med chefen og et følelsesmæssigt belastende arbejde, siger Karin Garde, speciallæge i psykiatri med speciale i kønsmæssige forskelle til Avisen.dk. Netop den type sager afvises tit af Arbejdsskadestyrelsen, fordi de ikke kan dokumenteres godt nok.

»Reglerne passer simpelthen bedst til mænd og til de typiske mandefag, blandt andet fordi omsorgsfagene altid har haft lav prestige og derfor ikke er blevet undersøgt nær så grundigt,« siger Karin Garde.

BUPL har netop mange afviste arbejdsskadesager, der handler om dårlig ledelse, mobning og generelt dårligt psykisk arbejdsmiljø, men som ikke har en klar diagnose.

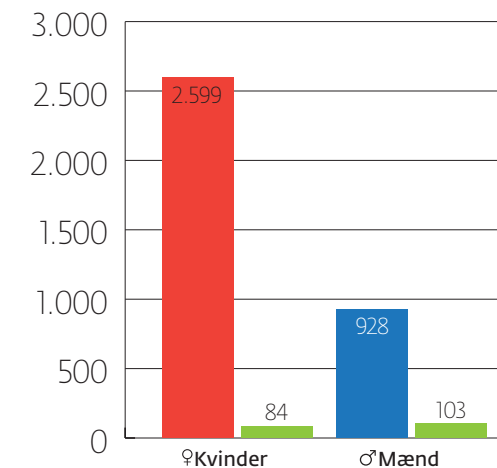
»Samfundet har længe lukket øjnene for problemer i pædagogers arbejdsmiljø. Det har ligget i luften, at det ikke var alvorligt nok til at undersøge, for man kan da ikke få stress af at passe børn,« siger faglig sekretær Mette Aagaard Larsen til Avisen.dk

➔ Læs mere i temaet om depression side 12-23.

SE SELV FORSKELLEN

I 2012 anmeldte 2.599 kvinder og 928 mænd en psykisk arbejdsskade. 3,2 procent af kvinderne og 11,1 procent af mændene fik skaden anerkendt.

I årene 2008-2012 har anerkendelsesprocenten svinget mellem 3,2 og 4,7 procent for kvinder, og mellem 11,1 og 15,2 procent for mænd.

Kilde: Avisen.dk/Arbejdsskadestyrelsen / Grafik: EKL

Ikke meget til pædagoger

Der gives med den ene hånd, men tages med den anden. Det er gældende for den finanslov, som i den forgangne uge faldt på plads mellem regeringen, Venstre og Det Konservative Folkeparti.

Samtidig med at ledige pædagoger fortsat har mulighed for at benytte sig af jobrotationsordningen, som det blev besluttet at fastholde på 2013-niveauet, vil der fra næste år blive skåret 120 millioner årligt i SVU'en (Statens Voksenuddannelsesstøtte).

»Det er jo et paradoks, at man på den ene side støtter efteruddannelse i forbindelse med jobrotation og giver rotationsydelse og på den anden side svækker pædagogers muligheder for efteruddannelse ved at forringe SVU'en,« siger BUPL's formand, Henning Pedersen.

»Vi er ærgerlige over, at Enhedslisten ikke insisterede på deres krav på børneområdet.«

Henning Pedersen, formand for BUPL

Han er ærgerlig over, at det ikke lykkedes regeringen og Enhedslisten at blive enige om en 'rød' finanslovs-aftale. Godt

nok havde Enhedslistens droppet kravet om 2.200 flere pædagoger i daginstitutionerne, men en 'rød' aftale ville dog have givet mere for pædagogerne at glæde sig over.

»Vi er ærgerlige over, at Enhedslisten i sidste ende ikke insisterede på deres tidligere krav på børneområdet. Dog var der mere til pædagogerne i den aftaleskitse, som lå på bordet, før V og K kom ind i forhandlingerne, end i den blå aftale, som nu er indgået,« siger han.

Pædagoger er vilde med kirken

Langt de fleste af landets daginstitutioner tager børnene med i kirke op til jul. Kirkebesøget handler mere om hygge end om religion, mener flertallet.

Af Laura Philbert, lap@bupl.dk / Foto: Jens Hasse

Mens frikadeller og juletræer har været genstand for heftige debatter det seneste års tid, er der ingen tegn på, at daginstitutionernes kirkebesøg i julen bliver det næste stridspunkt. Ifølge en ny undersøgelse fra BUPL byder julemåneden nemlig på en tur forbi den lokale kirke for de fleste vuggestue- og børnehavebørn.

I undersøgelsen svarer 67 procent af de pædagoger, der arbejder på 0-6-årsområdet, at de tager børnene med til julearrangement i kirken. Mange kirker afholder en særlig julegudstjeneste for børn med salmesang, dukketeater eller andre børnevenlige løjer.

Kirkebesøget handler mere om hygge end om religion, mener BUPL's næstformand, Birgitte Conradsen.

»Der foregår rigtig mange aktiviteter i kirken omkring jul. Der bliver tændt lys i kirken, man synger sange, og der er måske nogle, der spiller skuespil. Undersøgelsen viser jo også, at der ikke bliver lagt noget religiøst i det. Det er i højere grad noget kulturelt og hyggeligt,« siger hun.

Af kommentarerne fra undersøgelsen fremgår det da også, at de fleste pædagoger, der tager børnene med i kirke, gør det, fordi de mener, 'det er hyggeligt og en del af den danske kultur'.

EN PRIVAT SAG. I den integrerede daginstitution Delfinhuset i Aarhus markerer man også julen ved at tage børnene med i kirke. Her har nogle pædagoger dog valgt kirkebesøget fra, fortæller leder Helle Junge.

»Nogle af pædagogerne synes ikke, at det er vores opgave. Så finder de på noget andet at lave med børnene i stedet for. Og det står dem frit for,« siger Helle Junge.

BUPL's undersøgelse viser også, at ikke alle pædagoger er vilde efter at komme i kirke. Blandt

de næsten 30 procent, der ikke tager børnene i kirke til jul, begrundes halvdelen det med, at de ikke har tradition for det i institutionen. En del af dem peger dog på, at de ikke synes, at religion hører hjemme i daginstitutionen.

'Jeg synes, at tro er en personlig sag, og når vi taler om børn mellem 0 og 6 år, må det klart være forældrenes ansvar at vælge til eller fra med hensyn til besøg i kirken', lyder en af kommentarerne eksempelvis.

Lederen af Delfinhuset er selv glad for kirkens julearrangement, der er populært blandt børnene. Det svarer til at tage børnene med op og se teater på biblioteket, mener hun.

»Nogle af pædagogerne synes, det er rigtig hyggeligt at komme over i kirken og synge sange og se dukketeater med børnene. Præsten fortæller om juleevangeliet, men det er ikke sådan en lang seance. Bagefter er der pebernødder og juledekoration,« siger Helle Junge.

HENSYN TIL ANDRE RELIGIONER. I undersøgelsen svarer 65 procent, at de i forbindelse med kirkebesøget tager hensyn til de forældre, der har en anden religion end den kristne.

'Er der forældre, der er helt imod, at deres barn besøger kirken, skal børnene som udgangspunkt ikke tvinges, men vi snakker med forældrene og fortæller dem, hvad der skal ske i kirken, og at der ikke er nogen religiøs tvang ved besøget', lyder en kommentar fra undersøgelsen.

Eventuelt lader de børnene blive i institutionen, mens de andre tager i kirke. Hver femte pædagog eller leder har oplevet forældre, der frabeder sig, at deres barn kommer med i kirke. Ud af de 30 procent, der ikke tager børnene i kirke, svarer kun omkring hver tiende, at det skyldes hensyn til børn med anden eller ingen religiøs baggrund. ■

OM UNDERSØGELSE

Undersøgelsen er foretaget i BUPL's medlemspanel. 351 pædagoger og ledere fra daginstitutionsoverområdet har deltaget. 75 procent er pædagoger, mens 25 procent er ledere.

Halloween og Eid

Også andre højtider og mærkedage bliver fejret rundt omkring i landets daginstitutioner. Ifølge BUPL's undersøgelse ligger påsken højt på listen. Men det amerikanske svar på fastelavn, Halloween, og den muslimske fejring af ramadanens afslutning, Eid, bliver også markeret i nogle daginstitutioner. Fastelavn, tysk lanternefest, kinesisk nytår, dronningens fødselsdag, bryllupper i kongehuset og sankthans er også med på listen.

'Vi har traditioner omkring påske, fastelavn, ramadan, jul, nytår og det iranske nytår. Ingen af disse traditioner markeres med religiøse handlinger, men med de kulturelle festligheder der er i traditionen. Påskeæg, tøndeslagning, måltider, nisser, musik, gaver osv.', skriver en pædagog i undersøgelsen

Ateister i kirke

Kommentarerne i undersøgelsen peger på, at en del af pædagogerne ikke er troende og derfor ikke går meget op i kirkebesøg. Alligevel mener en del, at julearrangementer i kirken er en hyggelig aktivitet, som giver børnene indblik i de danske juletraditioner. Andre synes, at det hører til i familien og ikke i daginstitutionerne.

'Jeg er selv ateist, men mener, at det at besøge kirken i forbindelse med højtider giver børnene indsigt i dansk kultur', lyder en kommentar.

Børnene fra Sct. Ibs børnehave i Horsens går modsat de fleste andre daginstitutioner ofte i kirke, faktisk hver tirsdag. Her synger de sange og nyder roen. Derfor er det også en naturlig ting for dem at gå i kirke op til jul.

Gud i børnehøjde

Ifølge flere af svarene er det ikke lige gyldigt, hvilken slags julearrangement den lokale kirke stabler på benene. Nogle har droppet kirkebesøget, fordi præsten ikke formår at fange børnene. Andre fortæller begejstret om dukketeater, om at klippe-klistre, pebernødder og i ét tilfælde en præst, der fortæller julepyntens historie, mens han pynter træet ved alteret. Det må ikke blive for traditionelt.

'Vi ser krybbespil og spiser æbleskiver. Vores kirke er god til at holde det på børnenes niveau, og jeg føler på ingen måde, at det er indoktrinering', skriver et medlem.

Du er for lille

En del vuggestuepædagoger peger på, at det kan være for besværligt at skulle trække de mindste børn med i kirke. Nogle peger på, at vuggestuebørnene ikke forstår, hvad der foregår til kirkens julearrangement, mens andre har haft bedre oplevelser med de små.

'Kirken er som rum et fedt og anderledes sted at komme for vuggestuebørn, og det er altid en stor oplevelse for dem, når vi er der, og orglet spiller for fulde gardiner', skriver en vuggestuepædagog.

Nu skal du have svar

Pædagoger er blevet langt bedre til at underrette på deres mistanke om seksuelle overgreb og om misrøgt og mistrivsel hos børn og unge. En lovændring betyder, at pædagoger nu får svar fra kommunen, når de underretter.

Af Vibeke Bye Jensen, vbj@bupl.dk

Underretninger om seksuelle overgreb, misrøgt og mistrivsel hos børn er steget med flere hundrede procent siden 2006 og ser ud til at forsætte i en støt stigende kurve. Det er især pædagoger og andre fagfolk, der er blevet meget bedre til at underrette.

Men selvom det går godt med at få de professionelle til at underrette, har det knebet med at få kommunerne til at handle på det, de fik at vide fra børnehaver og skoler. De mange skandaler, hvor overgreb har fundet sted i årevis, uden at kommunen greb ind, har resulteret i en lovændring, der trådte i kraft 1. oktober 2013.

Den nye 'Lov til beskyttelse af børn mod overgreb' – også kaldet 'Overgrebspakken' – skal både dække de store, grove sager, og når pædagoger er bekymrede for et barns trivsel i hverdagen.

Den vigtigste ændring for pædagoger er, at de nu vil få svar fra kommunen, når de har underrettet. Kommunerne skal endvidere vurdere og følge op på en underretning inden for 24 timer.

»Det er en stor fordel for pædagogernes videre arbejde med barnet. Tidligere har pædagogerne jo bare fået et kvitteringsbrev med tak for underretningen, og så hørte de ikke mere. Nu anerkender man, at pædagogerne, der arbejder med barnet hver dag, har behov for at vide, om der sker noget i sagen. Men kommunen har stadig ikke pligt til at fortælle, hvad det er, de sætter i gang,« siger Henrik Horster, ankechef i Ankestyrelsen.

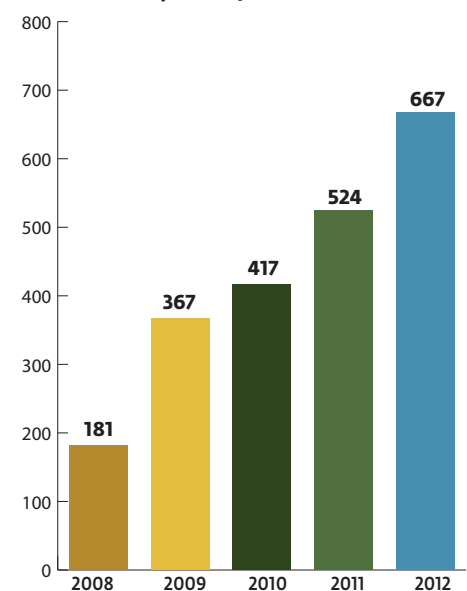
Andre ændringer i loven handler om fremrykning af børnesamtalen, om oprettelse af børnehuse, så det er de forskellige myndigheder og fagfolk, der kommer til barnet og

ikke barnet, der bliver kasterbold. Og om, at der skal fokus på tidlig indsats og det tværfaglige samarbejde.

LANDSDÆKKENDE OVERBLIK. I Ankestyrelsen skønner man, at der bliver underrettet omkring 70.000 gange om året til landets kommuner og styrelsen selv. Meget snart bliver man mere sikker på antallet, idet Ankestyrelsen er i gang med at udarbejde en landsdækkende underretningsstatistik, fortæller Henrik Horster.

»Det har været et problem for kommunerne, hvordan de skulle tælle underretninger. Men nu bliver det sat i system, så der kommer definitioner på, hvad en underretning er. Underretningerne vil blive talt samme for hele landet, så vi får et overblik,« siger han. ■

Udviklingen i antallet af underretninger til Ankestyrelsen fra 2008-2012:

STADIG STIGNING I ANTALLET AF UNDERRETNINGER

Normalt skal man underrette direkte til kommunen, hvis man er bekymret for et barn. Men et stigende antal vælger at gå til Ankestyrelsen med deres bekymringer. Underretninger til kommunerne findes der ingen samlet oversigt over. Fra 1. april 2014 skal underretninger til kommunerne samles i en landsdækkende underretningsstatistik.

Underretningerne til Ankestyrelsen kan opgøres på dato for underretning og på, hvor barnet/den unge, som der underrettes om, bor. Det kan således ikke ses, om det er pædagogerne, der er blevet bedre til at underrette, eller om det er en generel tendens, at flere underretter.

Kilde: Ankestyrelsen / Grafik: EKL

SÅDAN KAN DU BRUGE ANKESTYRELSEN

Ankestyrelsen er klageinstans og koordinerende myndighed på social- og beskæftigelsesområdet. Ankechef Henrik Horster fortæller, hvordan du kan bruge styrelsen:

- I udgangspunktet skal man underrette til kommunen, altså den socialforvaltning, som barnet hører til.
- Har man underrettet, men ikke synes, at kommunen gør nok, kan man underrette direkte til Ankestyrelsen.
- Som pædagog kan man være uenig med leder eller kolleger om, hvorvidt der skal underrettes eller ej. Her kan man som enkeltperson også henvende sig til Ankestyrelsen med sin bekymring. Styrelsen vil selvfølgelig gerne have så mange oplysninger som muligt, så barnet kan identificeres. Men man kan godt være anonym som underretter.

Underret så tidligt som muligt

Ankestyrelsen har netop søsat en kampagne for at få både fagfolk, naboer, familie og andre til at reagere så tidligt som muligt på deres bekymring om mistrivsel hos børn. Også hvis de er i tvivl.

Af Vibeke Bye Jensen, vbj@bupl.dk / Fotos fra kampagnen

En ny kampagne om underretninger fra Ankestyrelsen skal sende det budskab til blandt andre pædagoger, at de ikke skal vente for længe med at underrette, også selvom de måske er i tvivl. Og de skal gøre det, hvis de er bekymrede for overgreb, misrøgt eller mistrivsel.

»Det har været vigtigt for os, at man som pædagog ikke venter og håber, at det nok går væk i morgen. Pædagogerne skal bruge deres professionalisme og gøre det, som de er smaddergode til, nemlig at observere børn og beskrive børn. Jo bedre de sociale myndigheder i kommunerne og her i Ankestyrelsen bliver klædt på, jo bedre og hurtigere kan vi iværksætte foranstaltninger,« siger Henrik Horster, chef i Ankestyrelsen.

Kampagnen vil gøre opmærksom på, at synliggørelse og diskussion af problematikker er vigtige for, at alle ved, hvornår man underretter. Og at det er i orden at være i tvivl.

»Pædagoger skal huske, at det at være i tvivl ikke er ensbetydende med, at man er mindre professionel,« siger Henrik Horster.

SNAK MED HINANDEN. Henrik Horster er klar over, at der kan være andre barrierer for at underrette, end at man er i tvivl. Man kan være uenige i personalegruppen eller med sin leder, men man kan også være be-

kymret for, om det gode samarbejde med forældrene går fløjten.

»Det bedste er derfor at få diskuteret sin bekymring med kollegerne og lederen. Og ikke mindst at få taget en snak med forældrene så tidligt som muligt. I langt de fleste tilfælde vil sådan en snak berolige én, fordi forældrene kan gøre rede for, at der måske er problemer på hjemmefronten, og at der derfor er en god forklaring på barnets adfærd,« siger han.

UNDERRETNING ER OMSORG. Pædagoger har pligt til at underrette, men alligevel forstår Henrik Horster godt, at det kan virke tyngende, at skulle tage skridt til at underrette.

»Men det er meget, meget sjældent, at jeg ser, at pædagoger tager fejl, når de underretter, for de har en faglig baggrund, der gør, at de ser børns trivsel eller mangel på samme meget klart. Så selvom det kan være besværligt og i enkelte tilfælde også være konfliktskabende i forhold til forældrene, skal de huske, at når man underretter om et barn, man mener mistrives, er det først og fremmest et udtryk for omsorg for barnet,« siger han. ■

SÅDAN MÆRKER DU KAMPAGNEN

Dilemma-spillet

Alle daginstitutioner får et spil tilsendt. Her kan personalegruppen på baggrund af nogle fiktive beskrivelser af et barn eller episoder få gang i dialogen om børn, der måske, måske ikke har brug for hjælp. I spillet kan man også øve rettidig underretning.

Hjemmeside

På hjemmesiden deldinbekymring.nu findes cases, uddybende information om rettidig underretning og et telefonnummer, hvis man har behov for yderligere vejledning.

Pjece

Pjecen 'Det er også faglighed at tvivle', der er målrettet fagligt personale, beskriver essensen af materialet på hjemmesiden. Den udsendes til alle daginstitutioner.

Plakater

To plakater sendes også til alle institutioner. Den ene har påskriften 'Der er også faglighed i at reagere på tvivl', den anden 'Når et barn måske, måske ikke har brug for hjælp'. På begge står der desuden: 'Rettidig underretning hjælper hvert år tusindvis af børn og unge til et bedre liv i hjemmet'.

Kilde: Ankestyrelsen

Marte Meo

Studiestart

4.-5. februar 2014

www.martemeouddannelse.dk

20 71 97 17

Marte Meo Kommunikation
slp@mmcom.dkRytmik, dramatik
og bevægelse

Mister Magimuk CD

Af Bodil Heister

(komponisten til bl.a.

Jul på Slottet)

Aktiviteter med musik
til rytmik, dramatik
og bevægelse.

Tilbud kr. 80,- + moms

Læs mere på:

www.bodilheister.dk

bodil@bodilheister.dk

(((STØJ?)))

Vi hjælper jer hele vejen og sørger
for alt fra støjmåling til montage.Desuden kan vi sikre, at I lever
op til Arbejdstilsynets krav.
Eller køb i webshop: Lydører,
akustiske opslagstavler mv.

Alpha Akustik

www.alpha-akustik.dk

Universitetsparken 7 Hovedkontor: 70 26 14 12
4000 Roskilde Jylland: 29 91 70 26Lavet af to lag frotté med et
lag plastic imellem. De lukkes
med tryklås og er særdeles
holdbare. Findes i flere farver.

Priser fra 23 kr. + porto.

Navn kan isyes i hvide hage-
smække for 5 kr. pr. stk.
Vi laver gerne smække i spe-
cielle mål og halsen i reguler-
bare størrelser.

Ring og få et tilbud:

HELLES HAGESMÆKKE
TLF. 27 52 89 44
helle_j@hotmail.com
www.hagesmaekke.dkBorgmester: Vi kan heller ikke
se, hvad det ender medHjørring Kommune lukker SFO'erne efter sommerferien. Men
hvordan børnenes dag så skal se ud, når skolen slutter, ligger ikke
fast, siger Hjørrings borgmester Arne Boelt.

Af Vibeke Bye Jensen, vbj@bupl.dk, og Steffen Hagemann, sbh@bupl.dk

Når folkeskolereformen træder i kraft til som-
mer, er det slut med skolefritidsordninger
i Hjørring Kommune. Det har kommunalbesty-
relsen besluttet i den forgangne uge. I stedet vil
kommunen etablere et gratis pasningstilbud fra kl.
14-15.30. Og for de børn, der har behov for yderligere
pasning, for eksempel om morgenen eller efter kl.
15.30, bliver det den lokale børnehaven, der skal stå
for den. Prisen for pasning om morgenen og efter
kl. 15.30 forventes at ende på omkring 500 kroner
om måneden.

Det er så planen, at det især skal være frivillige
aktører, der skal hjælpe med at skabe indhold i det
gratis pasningstilbud. Hjørrings borgmester, Arne
Boelt (S), peger på idrætsforeninger, spejderforenin-
ger, teatre og musikskoler som mulige aktører, men
det er ikke lagt fast endnu, hvordan tilbuddet skal
strikkes sammen.

»Det springende punkt er, om det hele nu skal
over på frivillige hænder? Nej, det skal det ikke,«
fastslår Arne Boelt.

Der vil også blive et tilbud til de børn, der ikke
går til noget af det, understreger borgmesteren.

»Det er os i kommunen, der skal lave et tilbud.
Det kan være sådan noget som en lektiecafé,« siger
Arne Boelt.

FULD TID. Arne Boelt mener, at lukningen af
SFO'erne også er til gavn for pædagogerne. Med
en længere skoledag er der nemlig udsigt til, at
pædagogerne måske kun skal være ansat 10-12 timer
i en SFO, påpeger han.

»Det er vores opfattelse, at det er vigtigt for vores
pædagoger og pædagogmedhjælpere, at de kan få
et fuldtidsjob,« siger han.

For at tilgodese det vil pædagogerne blive ansat
både i daginstitution og skole, så de måske starter
med morgenåbning i børnehaven for derefter at
fortsætte arbejdet i skolen. Eller måske skal man
efter skoletid bemande det fritidstilbud, der be-
gynder kl. 15.30.

Netop hensynet til fuldtidsstillinger gør også, at

børnene skal passes af daginstitutionspersonale
efter kl. 15.30. For det er jo der, pædagogerne skal
være ansat, når de ikke skal være i SFO'en længere,
fremhæver Arne Boelt.

»Nogle steder kan man godt have tilbuddet sam-
men med daginstitutionen, fordi der er plads nok.
Andre steder skal det være på skolen, men det er
daginstitutionens personale, som sørger for til-
buddet. Det afhænger af, hvordan vi får det til at
hænge sammen,« siger han.

Planerne for skole- og fritidsstrukturen ligger
først klar, så byrådet kan tage stilling til dem i
marts 2014, vurderer han.

»Det er derfor, vi ikke kan være konkrete. Når
BUPL har kritiseret os og sagt: 'Vi kan ikke se, hvad
det ender med', har jeg sagt til dem: 'Nej, det kan
vi heller ikke',« siger han.

»Men højst sandsynligt kan vi ikke beskæftige
alle pædagoger og pædagogmedhjælpere. Når der
skal være mere undervisning, så siger det næsten
sig selv, at så bliver der også færre pædagoger,«
siger han.

BEKLAGELIGT FOR BØRNENE. Allan Baumann,
faglig sekretær i BUPL's forretningsudvalg, er
bekymret over beslutningen i Hjørring.

»Vi ved ikke rigtigt, om der skal ansættes pæda-
goger i fritidstilbuddet. Men mest af alt skal det
åbenbart bygge på frivillige, og det er ikke, fordi
vi har noget imod frivillige organisationer, men de
er jo netop frivillige, og det kan man jo ikke bygge
et permanent tilbud på,« siger han.

*Hvad er perspektiverne, hvis det samme sker andre steder
i landet?*

»Så står vi i en meget, meget beklagelig situation
for alle de børn, der skal udsættes for det. Vi ved, at
kvalitet i fritidstilbuddet skaber gode rammer for
børns liv og bidrager til, at de også får mere ud af un-
dervisningen. Og det perspektiv forsvinder jo helt,
hvis man behandler fritidslivet så stedmoderligt,
som man gør i Hjørring,« siger Allan Baumann. ■

Pressefoto

»Så vi ska' snak', vi ska' snak', og vi ska'
snak', for vi har nogle sager, som vi vil
kæmpe for og prøve at få igennem.«

Theresa Berg Andersen, SF, Vesthimmerland Kommune

Valgt på konkret børnepolitik

Theresa Berg Andersen håbede på indflydelse på børneområdet, da hun stillede op til
kommunalvalget for første gang. Men de næste fire år skal hun fokusere lidt mere på
ældre og handicappede, fordi hun har fået plads i Sundhedsudvalget.

Af Vibeke Bye Jensen, vbj@bupl.dk

Modsat tendensen på landsplan gik det
godt for SF i Vesthimmerland Kommune
ved det netop overståede kommunalvalg.
Partiet gik fra to til fire mandater. En af dem
er pædagog Theresa Berg Andersen, der var en
af de 37 pædagogkandidater, som Børn&Unge
præsenterede i nr. 19/2013.

Skønt hun kun var nummer fem på SF's
liste, fik Theresa Berg Andersen næstflest SF-
stemmer med 193 personlige stemmer. Hun
giver spidskandidaten, folketingsmedlem
Pernille Vigsø Bagge, meget af æren for det
fine valg for SF. Men også strategien om at
være meget skarp med konkrete eksempler
på, hvad partiet vil have lavet om på og have
forbedret, tror hun på, har givet stemmer.

»På børneområdet har vi for eksempel slået
rigtig meget på, at der er for meget admini-
stration. Vi mangler hænder i børneinstitu-
tionerne. Så det er nogle af de ting, som vi
skal til at kæmpe for nu. Jeg kunne både være
skarp i børne- og skoleudvalget og i sundheds-

udvalget, så det var et af de to udvalg, jeg gik
efter. Nu blev det sundhedsudvalget, og det
er også fint for mig,« siger hun.

I MINDRETAL. Den røde blok er trods et godt
SF-valg stadig i mindretal i Vesthimmer-
land. Det var Konservative med 10 mandater
og Venstre med 6, der løb med flertallet og
borgmesterposten.

Men det slår ikke Theresa Berg Andersen ud.
For partiet har fået fire udvalgsposter og en
plads i økonomiudvalget, som er meget vigtig.

»Så vi ska' snak', vi ska' snak', og vi ska'
snak', for vi har nogle sager, som vi vil kæmpe
for og prøve at få igennem,« siger hun.

TRAVL TID. Theresa Berg Andersen er leder
af en daginstitution i kommunen. Og der
er bevilget 10 millioner kroner til en ny
institution ved siden af, som hun også skal
være leder for.

»Så jeg skal i gang med at bygge en ny

institution til 105 børn. Der bliver nok at
lave, men når man nu brænder for både sit
arbejde og for politik, er det okay. Der skal bare
lige planlægges ekstra godt,« siger hun. ■

DE BLEV OGSÅ VALGT

Af de 37 pædagogkandidater, som vi
præsenterede i Børn&Unge nr. 19/2013,
blev yderligere fem valgt ind. Til lykke
til dem.

Skive kommune: Ruth Kristensen
blev genvalgt for Socialdemokraterne.

Langeland Kommune: Tommy Bredal
Storgaard blev valgt for Enhedslisten.

Slagelse Kommune: Jørgen Andersen
blev valgt for Socialdemokraterne.

Ballerup Kommune: Lolan Ottesen
blev genvalgt for Socialdemokraterne.

Hjørring Kommune: Erik Vadsager
blev valgt for Socialdemokraterne.

Læs artiklerne:

- I mørke bag persienner
- Din hjerne skrumper
- Retfærdig ledelse forebygger
- Pædagoger får depression af arbejdet
- Svært at få erstatning
- Gode guides

Lykkes liv

Af Trine Vinther Larsen, tvl@bupl.dk / Foto: Jakob Carlsen

»Når børnene er afleveret, og min kæreste er taget på arbejde, så sidder jeg bare herhjemme i sofaen. Her har jeg det bedst. Her går 6-7 timer bare, uden at jeg opdager det. Jeg ved ikke, hvad jeg har tænkt eller set i fjernsynet. Jeg sidder bare her og forsvinder.«

I mørke bag gardiner

Utryghed i ansættelsen, mistillid fra ledelsen, løgn og frihedsberøvelse. Det er arbejdsmiljøforhold, som har påført børnehavepædagog Lykke Arent en depression og sendt hende ned i så dybt og sort et hul, at hun bare har lyst til at forsvinde.

Nummer 63 er et af de her moderne rækkehuse med store vinduespartier både foran og bagtil. Man ser lige ind gennem entré, køkken og stue og ud over havefrimærket, indtil øjet standser ved en ny mur af huse. Mur efter mur kløver sig gennem det ellers græsklædte og gangstibelagte landskab i udkanten af Køge.

I dag har Lykke Arent åbnet persiennen i vinduespartiet ved sin hoveddør. I det tætte nabolag med mange børnefamilier er det et signal om, at man gerne må komme indenfor. Men siden sidst i august, har persiennen i nummer 63 mest været lukket. Især imellem klokken 8 og 14, når Lykkes tre børn er afleveret i børnehaven eller i skole, og hendes kæreste er taget på arbejde, og Lykke går alene derhjemme.

Lykke er pædagog, men sygemeldt med depression. Og selvom hun kunne, tager hun hverken ind til byen på caféer eller på besøg hos veninder på barsel. Den 30-årige kvinde sidder mest i sofaen i rækkehuset og stirrer frem for sig. Hverken fjernsyn eller læsning kan hun samle sig om. Når telefonen ringer, er det ikke sikkert, hun svarer. Sofaen har hun flyttet, så den ikke længere kan ses fra vinduerne. Tiden går ubemærket. Selv har hun lyst til bare at forsvinde.

»Jeg ved ikke længere, hvad jeg duer til. Jeg er ikke noget for nogen. Jeg føler mig så nedpillet, at jeg mest har lyst til bare at lade mig begrave. Isolation er nok med til at fastholde mig i mine mørke tanker og følelser, men de ting, som normalt ville gøre mig glad, føler jeg ingen glæde ved, kun skyldfølelse. For kan jeg gå rundt inde i byen, kunne jeg vel også gå på arbejde,« siger Lykke.

Men det er arbejdet, som har gjort Lykke syg.

SYG OG FYRET. Lykkes læge betegner Lykkes tilstand som en moderat depression, og i anmeldelsen til Arbejdsskadestyrelsen hedder det, at 'patientens arbejde udløste påvirkningen'.

Lykke var pædagog i en børnehavegruppe i en integreret institution, og lægen skriver nærmere om påvirkningen, at den består i 'store problemer med en leder, som i sin ledelsesform 'angriber' de enkelte medarbejdere, fremkommer med trusler og har låst patienten inde. Patienten er gået helt 'ned med flaget', er grædende og depressiv og er nu fyret'.

Lykke fik sin opsigelse på grund af sygdom i oktober, og hun er sygemeldt frem til ansættelsesophøret den 31. januar 2014. Fagforeningen har forhandlet hendes fyrings-sag, og ligesom lægen, mener Lykkes sagsbehandler fra BUPL Sydøst, Michael Pakula, at Lykkes depression er arbejdsbetinget.

Ikke bare Lykke, men samlet set otte BUPL-medlemmer fra børnehuset har rettet henvendelse til fagforeningen om det psykiske arbejdsmiljø i institutionens børnehavetjeneste. Og BUPL har efter mislykkede forhandlinger med ledelsen i den selvejende institution inddraget Arbejdstilsynet, som nu undersøger forholdene.

»Det er uhyre sjældent, at vi må gå så vidt, men det her er noget af det grovere, vi har set,« siger Michael Pakula.

Lykke er den eneste af de otte børnehavetjenestepædagoger, som er sygemeldt og fyret. I Lykkes sag hæfter Michael Pakula sig særligt ved en episode, hvor Lykke er kaldt til møde

med lederen og souschefen og ikke får lov til at forlade kontoret.

»Det er Lykkes oplevelse af situationen, men hvis det er rigtigt, at ledelsen spærrer hende vejen ud, efter at hun er brudt grædende sammen, så er det utilgiveligt. Alle har ret til en pause til at samle kræfter, og så kan man komme tilbage,« siger han.

FRA FAGLIGT STOLT TIL SYG. Lykke vil ikke tilbage til arbejdet i børnehaven. Lige nu har hun næsten mistet troen på, at hun overhovedet kan være pædagog.

Hun var ellers altid glad for faget, både under studierne og efter hun i 2009 blev færdiguddannet. Karrieren blev dog afbrudt af en barsel og senere en sygemelding.

»Der var for få ressourcer på arbejdet, men mit bæger hjemmefra var nok også halvt fyldt. I hvert fald var jeg syv måneder sygemeldt med stress,« fortæller Lykke.

Da hun efter en kort ledighedsperiode i januar 2013 starter i aktivering i børnehuset, er hun omvendt fuld af fornyet energi og mod på livet. Hun er blevet skilt, er i et nyt parforhold, og hun glæder sig til igen at bruge det fag, hun brænder for. Den første tid får hun både ros af kolleger og anerkendelse fra sin leder.

»Lederen talte allerede om, at der kunne blive en fast stilling, og dengang hørte jeg kun det positive,« siger Lykke.

I dag er Lykke kommet i tvivl, om lederen overhovedet roste hende. Og alarmklokkerne burde nok have ringet, da hun for eksempel blev befalet ikke at tale med nogen om sin skilsmisse eller andet privat i pausen. Eller de mange gange hun oplevede, at lederen bagtalte hendes kolleger foran hende. Og så var der ansættelsen, som hver gang, den blev fornyet, ►

Når persiennen er lukkede og gardinerne trukket for, så betyder det, at Lykke Arent ikke vil forstyrres. Og det vil hun for det meste ikke. »Jeg har det bedst alene hjemme i sofaen. Så bliver jeg ikke hele tiden konfronteret med, hvordan jeg har det.«

blev ved med at være midlertidig. Også selvom loven siger, at tredje gang skal den være fast. »I april blev jeg ansat midlertidigt for tredje gang. Ledelsen sagde, at jeg først skulle bevise, at jeg ikke blev langtidssygemeldt. Det havde lederen oplevet med en kollega, som også var blevet skilt. Jeg følte, at hun puttede mig ned i sådan en problemkasse til alenemødre, men selv syntes jeg jo, at jeg med min skilsmisse havde fået ro på igen. Jeg følte mig endda styrket, men blev fastholdt i at være svag,« siger Lykke.

KRÆNKELSER OG LØGN. Sidst i april bliver Lykke kaldt til sygefraværssamtale med et fravær på fem en halv sygedag og halvanden barns sygedage i en periode på tre en halv måned. Lykke skal skrive under på et notat om, at hendes sygefravær 'belaster institutionen', og hun får skyld for at skabe 'træthed' hos kollegerne. I notatet hedder det videre, at Lykke i de næste to måneder skal stile mod 'ingen sygefravær' og vil bruge 'ferie eller omsorgsdage, hvis hendes børn bliver syge'. Hun får at vide, at hvis det sker, vil lederen til gengæld fastansætte hende.

»Jeg har tre små børn, og det er næsten umuligt, at de ikke bliver syge. Da jeg selv var syg, var det blandt andet med blærebetændelse. Jeg følte, at hun beskyldte mig for at melde mig syg uden at være det, og fandt det krænkende, men jeg skrev nødtvungent under. Jeg ville gerne have en stilling,« siger Lykke.

Da en stilling i juni dukker op, opfordres hun også til at søge den. Men selvom jobopslaget viser en fast stilling, skal Lykke, da hun får stillingen, skrive under på endnu en midlertidig ansættelse. At stillingen nu for fjerde gang er midlertidig skal blive mellem hende og ledelsen.

»Jeg brød mig ikke om at lyve og følte mig som den dårligste kollega, der gik fra kram til kram hos kolleger, der var så glade, fordi jeg var blevet fastansat. Men det var jeg jo ikke,« siger Lykke.

I sommerferien tænker hun meget over det.

FILMEN KNÆKKER. Da Lykke er tilbage fra ferien har hun talt med fagforeningen, og nu vil hun have sine ansættelsesforhold bragt i orden.

»Jeg følte mig dum, fordi jeg ikke selv havde overvejet, at jeg allerede i april havde krav på fastansættelse, og det var utrygt, at ledelsen ikke havde styr på det,« siger hun.

Torsdag den 15. august får hun et møde med både lederen og souschefen, men på mødet oplever hun, at alt vendes imod hende. Filmen knækker for hende, da hun får at vide, at de jo har en aftale om, at hun med nul sygefravær skal vise, at hun vil have den fastansættelse. Så kan de snakke om det til december – om endnu fire måneder.

»Jeg følte jo, at jeg med faglighed, fleksibilitet og mødestabilitet konstant beviste, at jeg ville mit arbejde, så jeg bliver meget ked af hele tiden at møde mistillid til, om jeg kan klare jobbet, og jeg afbryder samtalen,« fortæller Lykke.

Men senere på dagen tvinges hun tilbage på kontoret, og hun beskyldes nu for at støbe kugler mod ledelsen. Og herefter fortsætter lederen med det, som Lykke oplever som et bombardement af beskyldninger og ord. Da Lykke i selvforsvar siger 'jeg går syg hjem' og vil forlade rummet, stiller lederen sig hen foran døren med korslagte arme og spærrer hende vejen ud.

»Min krop gik i baglås, og jeg husker kun, hvordan jeg græd og gentog, at jeg ville ud,« siger Lykke.

Heldigvis banker en kollega på døren til kontoret. Først lukker lederen håndtaget ned for at signalere, at der er lukket. Men Lykke får gennemtvunget, at kollegaen kommer ind.

»Så kunne jeg komme ud. Bagefter sad jeg halvanden time i bilen på parkeringspladsen, inden jeg kunne ringe ind og sige, 'jeg kommer i morgen'. Jeg var i chok og stadig bange for ikke at få fastansættelsen,« siger Lykke.

Om natten ligger hun vågen, og arbejdsdagen den efterfølgende dag er kort, men svær. Lørdag nat, den 17. august vågner hun styrtblødende fra livmoderen og bliver akut indlagt på Roskilde Sygehus. Hendes blodprocent er under fem – det normale er minimum over syv – og lægerne beholder hende og sygemelder hende med blodmangel og stressreaktion.

»Jeg tryglede dem om ikke at skrive stress, da jeg stadig tænkte på min stilling og ikke ville leve op til lederens profeti om mig. Så meget prøvede jeg stadig at fornægte det, jeg gennem så mange måneder var blevet udsat for,« siger Lykke.

LEDEREN FORSTÅR IKKE KRITIKKEN. Lykke bløder i seks uger og får efter ugentlige konsultationer hos egen læge konstateret, at hun har en depression. Arbejdsskaden er anmeldt den 24. oktober, og BUPL Sydøst har

forhandlet en retmæssig fastansættelse med virkning fra 1. april 2013 og sikret Lykke sygemelding frem til sin opsigelse til januar.

De otte sager, som BUPL Sydøst har liggende på ansatte i børnehuset vedrører alle børnehavepædagoger og udgør kun en lille tredjedel af personalegruppen i institutionen. Ifølge lederen stiller fem børnehavepædagoger og hele vuggestuepersonalet i den fusionerede institution sig uforstående over for kollegernes kritik af det psykiske arbejdsmiljø. Og det samme gør lederen.

»Vi er i gang med en proces og skal have psykolog på, og jeg har ikke engang kunnet fortælle personalet herude om min side af det her. Det har juristerne sagt, at jeg ikke må. Jeg bliver nødt til at fokusere på den proces, som jeg har i mit hus med flere end 20 medarbejdere. Det er arbejdsmiljøet hernede jeg vægter, og jeg må ikke udtale mig om personsager,« siger lederen.

Hun er berørt af, at Lykke ikke har det godt, men understreger også, at hun har en anden oplevelse af hændelserne end Lykke, men altså ikke kan udtale sig.

IKKE OKAY. Hjemme hos Lykke føles hendes oplevelser stadig meget virkelige. Hun ligger søvnløs om natten og er bange. Bange for fremtiden og uvisheden om, hvorvidt hun får det bedre.

»Det der skræmmer mig allermest er, at man kan gå så længe og bilde sig ind, at det er okay, at andre mennesker behandler en på den måde. At man ikke ser, de røde lamper blinke, før kroppen lukker ned,« siger hun.

På hendes væg overfor sofaen hænger et maleri, hun malede en morgen med uro i kroppen. Det var allerede i maj. Billedet forestiller et flammehav, der omgiver et kulsort hus med store vinduer, som hulter til bulter er sat ind i husets skrøbelige facade. Oven over huset står der på engelsk skrevet: 'Everything will be okay in the end - if it's not okay - it's not the end'.

»Jeg er ikke okay, men jeg har jo rejst mig før,« siger Lykke. ■

Institutionens navn er redaktionen bekendt, men af hensyn til de ansatte pædagoger, forældre og børn, har vi valgt her at anonymisere arbejdspladsen og lederen.

DEPRESSIONER SKRUMPER DIN HJERNE

Hjerneforsker Albert Gjedde forklarer, hvad der sker hvor i din hjerne, når du har en depression.

Albert Gjedde er hjerneforsker gennem 40 år og leder af Institut for Neurovidenskab og Farmakologi ved Københavns Universitet.

Det starter med stress

Arbejdsrelateret depression er typisk stress, som sætter sig som en depression. Forskning viser, at deprimerede patienter har forstyrrelser i kroppens stresshåndteringssystem. Dette system kaldes Hypothalamus-Hypofyse-Binyrebark-Akse eller HPA-aksen. Systemet er en kombination af områder i hjernen og kroppen, som reagerer på trusler mod eller store krav til individet.

Hormonerne går amok

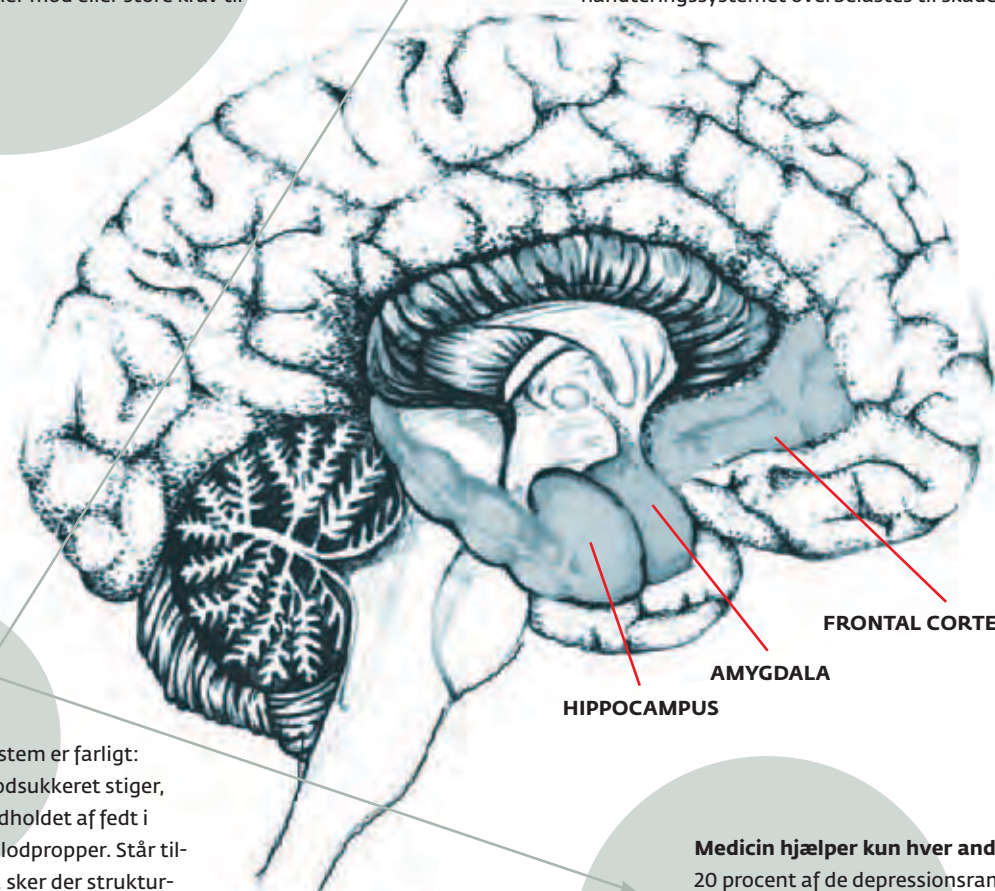
HPA-aksen reagerer ved at udskille såkaldte binyrebarkhormoner – herunder stresshormonet kortisol og kaphormonet adrenalin samt noradrenalin. Sammen med hjernens egne hormoner, blandt andre serotonin og dopamin, skal binyrebarkhormonerne forberede hjernen på at bekæmpe truslen og bringe kroppen tilbage til normaltilstanden. Når det lykkes, bliver hjernen udbygget. Men kan truslen ikke overvindes, er kroppen konstant i alarmberedskab, og stresshåndteringssystemet overbelastes til skade for hjernecellerne.

Hjernen lider skade

Et overaktivt HPA-system er farligt: Blodtrykket øges, blodsukkeret stiger, og det samme gør indholdet af fedt i blodet med fare for blodpropper. Står tilstanden på i lang tid, sker der strukturaendringer i hjernen: Området amygdala vokser, og det øger følelsen af angst og frygt. Hippocampus skrumper omvendt ind, og der sker skade på dette hjerneområdes styring af indlæring og hukommelse. **Amygdala** og **hippocampus** er i et komplekst samspil med **frontal cortex** med til at opsamle sanseoplevelser, men også denne funktion lider skade.

Medicin hjælper kun hver anden

20 procent af de depressionsramte genvinder aldrig hjernens oprindelige struktur, størrelse og funktion. For nogle ender det med demens. Heldigvis kan terapi medvirke til at genoprette hippocampus' størrelse og funktioner. Og antidepressiv medicin påvirker niveauerne af serotonin og noradrenalin i hjernen og ser ud til at bringe hormonerne under kontrol, så hjernens områder kan fungere optimalt. Dog har medicin også bivirkninger, og præparaterne virker kun for cirka 50 procent.

Grafik: Eva Krebs Larsen

Retfærdig ledelse forebygger

Det er ikke arbejdsmængden, men chefen der giver de offentligt ansatte depression. Det viser ny forskning i arbejdsmiljøet på eksempelvis skoler, hospitaler, kontorer og i daginstitutioner.

Arbejdet kan godt være fantastisk, selvom der er meget af det. Til gengæld står det skidt til, hvis man oplever at have en uretfærdig leder eller er på en arbejdsplads med uklare regler og svært gennemskuelige arbejds gange.

Det er konklusionen i et nyt stort studie foretaget blandt mere end 4.000 sygeplejersker, funktionærer, lærere og pædagoger med flere fra næsten 400 arbejdspladser.

Forskerne fra blandt andet Aarhus Universitetshospital har undersøgt, hvilke faktorer i arbejdsmiljøet der sender de offentligt ansatte syge hjem med depression. Og det er altså ikke arbejdsmængden, men derimod chefen, der frarøver de ansatte glæden og det gode humør.

»Populært sagt viser vores undersøgelse, at det er lige meget, om du har travlt på arbejdet, bare du føler dig retfærdigt behandlet af for eksempel din leder,« siger psykolog og ph.d. Matias Brødsgaard Grynderup fra Arbejdsmedicinsk Klinik på Aarhus Universitetshospital.

NYE VEJE. Han er en af forskerne bag det nye studie, og han mener, at forskningsresultaterne kan vise nye veje til forebyggelse af depressioner.

»Set i lyset af vores resultater, kunne man forebygge depressioner, hvis man i stedet for at fokusere på at mindske arbejdsbyrden, arbejdede mere med at skabe en større grad af retfærdighed på arbejdspladsen. Og med det mener jeg, at man for eksempel skal høre de ansatte, hvis der skal træffes beslutninger, man skal behandle folk på lige vilkår, man skal lade være med at lyve, og overordnet set skal man skabe nogle arbejdsforhold, hvor folk kan have nogle forventninger om arbejdsgangen, som holder stik, og hvor de i øvrigt

kan regne med, hvordan arbejdsgiveren vil reagere i givne situationer,« siger han.

Godt 70 pædagoger har deltaget i undersøgelsen, som er udført med både spørgeskemaer og en række interview med repræsentanter fra de forskellige faggrupper. Studiet måler faggrupperne på tre parametre.

»De tre parametre er arbejdsmængde, medbestemmelse og retfærdighed – både i forhold til, hvordan organisationen opleves, og i forhold til relationen til chefen. Og sammenlignet med de andre større grupper af offentligt ansatte, så kan pædagoger siges at være på niveau med de andre,« siger Matias Brødsgaard Grynderup.

Generelt adskiller gennemsnittet for andelen af deprimerede i undersøgelsen sig dog fra landsgennemsnittet.

»Målt over to år fandt vi, at cirka to procent af den arbejdsstyrke, vi undersøgte, havde fået en klinisk depression. Det er en lavere andel end landsgennemsnittet, men det skal sammenholdes med, at deltagerne i undersøgelsen alle sammen i udgangspunktet var både raske og i arbejde,« siger Matias Brødsgaard Grynderup.

På landsplan har cirka fem procent af befolkningen en depression.

ARBEJDSMÆNGDEN BETYDER NOGET. At forskerne har fundet en sammenhæng mellem depression og oplevelsen af retfærdighed i arbejdet er nyt.

»Det er spændende, fordi vi tidligere har haft tendens til at fokusere på både depression og stress i kobling til arbejdspress, arbejdstempo og bunkerne af arbejdsopgaver, men ifølge vores studie er det ikke arbejdsmængden, man skal ændre på, hvis man vil forebygge depression,« siger Mathias Brødsgaard Grynderup.

Dog benægter han ikke, at arbejdsmængden også spiller ind, men han kæder det sammen med en diskussion à la den om hønen og ægget. For er det arbejdsmængden, der belaster og medfører depression, eller er det depression, der øger belastningen i arbejdet? Det sidste mener Matias Brødsgaard Grynderup.

»Depression er jo en lidelse, der er kendetegnet ved ting som koncentrationsvanskeligheder og nedsat energi. Man bliver lettere træt, man sover dårligt om natten, og man mister glæden ved sit arbejde. Når man har det på den måde, så kommer en given arbejdsopgave, som måske før ikke var så belastende, nemt til at føles meget mere belastende, end da man ikke havde en depression,« siger han.

Samtidig er depression en lidelse, som ofte kommer snigende over lang tid. Og mens man får sværere og sværere ved at koncentrere sig og begynder at sove dårligere om natten, så vil følelsen af belastning i arbejdet for den enkelte person også vokse, fordi man har en depression under opsejling,« siger Matias Brødsgaard Grynderup. ■

IKKE KUN CHEFENS SKYLD

20 procent af danskerne får en depression i løbet af livet. På en tilfældig dag er der mellem 100.000 og 200.000 depressive danskere. Risikoen er forhøjet, hvis man selv tidligere eller ens forældre har haft en depression. Man er også udsat, hvis man bærer på et barndomstraume, eller i livet oplever sygdom, skilsmisse og nærtstående personers død. Økonomiske bekymringer eller dårligt psykosocialt arbejdsmiljø kan også give depression.

Kilde: NFA.

Foto: Jakob Carlisen

»Det er lige meget, om du har travlt på arbejdet, bare du føler dig retfærdigt behandlet af for eksempel din leder,« siger psykolog og ph.d. Matias Brødsgaard Grynderup.

24 procent er i risikozonen

Trivslen er høj på pædagogiske arbejdspladser, men cirka en fjerdedel mangler vigtig såkaldt social kapital.

Pædagoger ligger ofte højt i trivselsmålinger, når de skal angive, hvorvidt de føler sig hørt af ledelsen. Og langt de fleste pædagoger oplever, at alle behandles retfærdigt på arbejdspladsen, og at de selv har høj grad af medbestemmelse på deres arbejde.

Sådanne udsagn handler om institutionens 'sociale kapital', og en undersøgelse fra FTF viser, at cirka 97 procent af de pædagogiske arbejdspladser har enten middel, høj eller meget høj social kapital. Men de tre procent af arbejdspladserne, som ligger lavt med social kapital, vurderes i FTF-undersøgelsen at have

høj forekomst af både mobning, chikane og andre former for dårligt psykisk arbejdsmiljø. Sådanne arbejdsmiljøer giver hos både ledere og ansatte høj risiko for at få en depression. Tæller man arbejdspladser med middelmådig social kapital med i den lave ende, er 24 procent eller hver fjerde arbejdsplads i risikozonen for at skabe miljøer med grobund for depression blandt de ansatte.

Kilde: Særkørsel om pædagoger fra undersøgelsen 'Psykisk arbejdsmiljø og helbred 2012', FTF. Og undersøgelsen 'Arbejdsmiljø og helbred 2012', NFA. Læs mere om social kapital på bupl.dk via kortlink.dk/d9yv.

TO VEJE TIL ET GODT ARBEJDSMILJØ

Skab retfærdighed

Et retfærdigt arbejdsmiljø er et arbejdsmiljø, hvor de ansatte har mulighed for at sige deres mening, og hvor det er tilladt at udfordre de beslutninger, der bliver taget. Beslutninger skal træffes på nogenlunde samme måde hver gang, så de ansatte har en idé om, hvad de kan forvente af ledelsen. I et retfærdigt arbejdsmiljø behandler lederen alle lige, sandfærdigt og venligt. At behandle alle lige betyder ikke nødvendigvis at behandle alle fuldstændig ens.

Giv medbestemmelse

Lad medarbejderne tage initiativ, og lad dem få indflydelse på deres arbejdsopgaver, hvem de arbejder sammen med, hvilke opgaver de får, og hvordan de udfører dem. Medbestemmelse handler også om, i hvor høj grad man lærer at bruge sine færdigheder og kan udvikle sig fagligt.

Kilde: Psykolog og ph.d. Matias Brødsgaard Grynderup og undersøgelserne 'A two-year follow-up study of risk of depression according to work-unit measures of psychological demands and decision latitude' og 'Work-unit measures of organizational justice and risk of depression – a 2-year cohort study'.

OM UNDERSØGELSEN

Undersøgelsen ser på sammenhængen mellem psykisk arbejdsmiljø og depression. Der er udsendt spørgeskemaer og foretaget interview i 2007 og igen i 2009. Resultaterne er fremkommet ved et samarbejde mellem forskere fra Aarhus Universitetshospital, Aarhus Universitet, Bispebjerg Hospital, Hospitalsenheden Vest og Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø.

Pædagoger kommer ind på en 11. plads blandt 54 faggrupper, når det handler om at være mest deprimeret. Et arbejdsmiljø med stigende krav til jobbet i kombination med både dårlig ledelse og mangel på professionalisme bærer ofte skylden, mener erhvervspsykolog.

Pædagoger får depression af arbejdet

Som fugt fodrer skimmelsvamp, så foster pædagogernes arbejdsmiljø en høj forekomst af depression.

I en måling af depression blandt 54 faggrupper, kommer pædagoger således ind på en 11. plads, når det handler om at være mest deprimeret. Det er et godt stykke over den gennemsnitlige forekomst af depression i de målte faggrupper.

Depressionsbarometeret indgår i undersøgelsen 'Arbejdsmiljø og Helbred i Danmark 2012', og interessant er det også, at pædagogerne er omkranset af henholdsvis specialpædagoger og pædagogmedhjælpere. Det er to faggrupper, som pædagoger ofte deler arbejdsmiljø med. Spørger man erhvervspsykolog Henrik Hopff, er det også i pædagogers arbejdsmiljø man finder årsagerne til en høj forekomst af depression.

Han møder pædagoger, både når han coacher eller behandler dem enkeltvis for depression i sin klinik, og han møder dem som faggruppe, når han agerer konsulent og mægler i institutioner, hvor personalekonflikter eller episoder med vold, trusler, mobning eller læn-gerevarende chikane har præget det psykiske arbejdsmiljø i så negativ en retning, at en eller flere medarbejdere er gået ned på det.

»De episoder ser jeg flere af. Og det er sådanne hændelser og påvirkninger i arbejds-

miljøet, som kan udløse depressioner. Det er jo de færreste depressioner, som er medfødte. De fleste skyldes det miljø, man er i, og her fylder arbejdsmiljøet og relationerne på arbejdspladserne meget i dag. Det psykiske arbejdsmiljø er derfor ofte årsag til både alvorlig stress og depression, og arbejdsbetinget depression skyldes mange gange langvarig udsættelse for stress,« siger Henrik Hopff.

EN FARLIG KOMBINATION. Undersøgelsen 'Arbejdsmiljø og Helbred' er foretaget af Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø, NFA, og samlet set har pædagoger det 6. dårligste arbejdsmiljø blandt de 54 faggrupper. Det er blandt andet høj forekomst af konflikter og episoder med vold og mobning, samt stress, søvnproblemer og angst, der trækker pædagogers arbejdsmiljø ned mod en bundplacering.

Angst er også fremtrædende hos de depressionsramte pædagoger, som Henrik Hopff møder.

»De er bange, har lavt selvværd, og føler sig magtesløse. Det er meget alvorligt. Og får de lov at gå alene med det og en sygemelding, er det meget svært at komme tilbage i job. Jo længere tid, jo sværere bliver det. Man skal for alt i verden søge at sætte ind tidligt og arbejde for forebyggelse og bruge de sikkerhedssystemer, som eksisterer på en arbejdsplads,« siger han.

Han peger på en farlig kombination af belastende faktorer i pædagogers arbejdsmiljø, som for nogle ansatte kan medføre depression.

»Når kravene fra samfundet og forældre bliver større, børnegruppen ændrer sig, strukturerne er i opbrud, der ikke er den ledelseskvalitet, der er brug for, og det ikke lykkes personalerne at spille sammen og få fælles fodslag om en opgave, man er sammen om, så bliver man meget ensom til sidst. Og det har mennesker ikke godt af,« siger han.

ALDRIG GODT NOK. Mange af de pædagoger, som psykologen møder, kæmper med en høj grad af ansvarsfølelse. Og da det jo er børn, de arbejder med og kæres om, oplever de store konsekvenser, hvis de ikke synes, de kan gøre arbejdet godt nok.

»I forhold til de psykiske og følelsesmæssige krav i arbejdet, kan det være nemmere at være ingeniør og arbejde med at taste noget ind og lave nogle beregninger. Her har man ikke hjertet og sin person med på arbejdet på samme måde som i pædagogfaget, hvor man står ansigt til ansigt med de børn, man kan se, arbejdet påvirker,« siger Henrik Hopff.

Samtidig med at pædagoger kæmper med væsentlige samfundsopgaver som inklusion, sprogarbejde samt udvikling og dannelse af

Erhvervspsykolog Henrik Hopff møder ofte pædagoger, der har fået en depression af arbejdsmiljøet.

Privatfoto

børnene, så oplever de, at ressourcerne, som børneområdet tildeles, ikke modsvarer de tårnhøje forventninger, som både forældre og politikere møder pædagogerne med.

»Der er en masse krav, de skal honorere. Men pædagogerne oplever, at ligegyldigt hvor god en dag, de egentlig synes, det har været i daginstitutionen, så bliver det alligevel ikke anerkendt, og så er det op ad bakke,« siger Henrik Hopff.

BRUG FOR LEDELSE OG KAMPRÅB. Godt lederskab er måske det bedste værn mod psykisk dårligt arbejdsmiljø. Det mener Henrik Hopff, der også coacher pædagogiske ledere i sin praksis. Men desværre er gode pædagogiske ledere en mangelvare, oplever han. Det skyldes dog ikke mindst, at de konstant stilles over for strukturændringer, som de mangler erfaring med at navigere i.

»Mange ledere har godt nok fået en diplomuddannelse i ledelse, men etablering af områdededelse og nye kæmpeinstitutioner eller sammenlægninger af de gamle, betyder, at lederne mødes med nye krav og dertil skal stå til ansvar for flere og større personalegrupper. Da de skal rumme flere medarbejdere, får de samtidig mindre tid til ledelse. Hvis lederen fysisk kommer længere væk fra den enkelte og samtidig ikke får sat og kommunikeret en ramme for arbejdet i det daglige, kan der lettere opstå konflikter i relationen mellem medarbejdere og ledere,« siger Henrik Hopff.

Han understreger, at arbejdsmiljøet er lederens ansvar, men mener også, at medarbejderne må gribe i egen barm og kigge på problemskabende handlemønstre hos sig selv. Det gælder også deres holdning til arbejdet.

»Jeg vil gerne kritisere nogle pædagoger for, at når de møder op på arbejde, så tænker de: 'Hvordan er det, institutionen har det i dag? Er der pænt ryddet op, er der klar til børnene, er legetøjet lagt på plads, er e-mails blevet tjekket, og har jeg lige fået min kaffe – og derefter er der tid til at tage sig af børnene'. Men man burde møde ind og danne rundkreds ligesom i kvindehåndbold og så efter et kampråb sige: 'Hvordan kan vi gøre noget

fantastisk for vores børn i dag?' Jeg savner kampgejsten, og at kerneopgaven er i fokus fremfor ens eget private forsøg på at komme bedst igennem dagen. Faktisk er det med til at løse mange konflikter, hvis man har fælles retning,« siger han.

LEDERE PRESSES OGSÅ. Når pædagogerne ikke formår sammen at finde det fælles fodslag om opgaveløsningen, skal den største regning dog sendes til ledelsen. Det medgiver også formand for BUPL's Lederforening Sanne Lorentzen.

Men ligesom erhvervspsykologen peger hun på, at lederne også er ramt af de øgede krav til opgaven og de færre ressourcer til at løse den.

»De er presset ovenfra af deres ledere, og jeg ser faktisk også institutionsledere, der går ned med stress og depression,« siger Sanne Lorentzen.

Nogle af sagerne handler også om mobning og chikane fra de ansatte.

»Der skal to til en dans, men det ligger altid lige for bare at give lederen skylden,« siger hun.

Hun fremhæver dog en række opmærksomhedspunkter, som mange ledere kan håndtere bedre.

»Når omstruktureringer og manglende ressourcer er vilkåret, må lederne tage ansvar for det og tydeligt få kommunikeret til personalet, hvilke opgaver der kan løses inden for rammen, og hvilke der ikke kan. Det er vigtigt at give medarbejderne medbestemmelse, indflydelse og råderum, men inden for det råderum skal lederen klart kommunikere, hvad der forventes af den enkelte pædagog og personalegruppen, samt hvad de ansatte omvendt kan forvente af deres leder. Som områdedeleder kan man ikke være der og klø medarbejderne på ryggen hver dag, men en leder skal være synlig og tilgængelig, når behovet opstår. Så tror jeg, man kan undgå mange af de her sager om stressede, udbrændte og deprimerede medarbejdere, og det er jo det, alle helst vil,« siger hun. ■

TOP 12 OVER DEPRESSIVE FAGGRUPPER

Pædagoger ligger højere på depressionsbarometeret end gennemsnittet målt på 54 faggrupper og befinder sig i top 12. I bunden ligger faggrupperne mekanikere og smede, og allermindst depressive er ledere.

- Kasseassistenter
- Køkkenmedhjælpere
- Psykologer
- Postbude
- Gymnasielærere
- Rengøringsassistenter
- Butikssælgere
- Kokke og tjenere
- Kundeinformationsmedarbejdere
- Specialpædagoger
- Pædagoger
- Pædagogmedhjælpere

Kilde: 'Arbejdsmiljø og Helbred i Danmark 2012', NFA. Se hele listen på kortlink.dk/d9sy.

Test dig selv

ER DU DEPRIMERET?

Ja! Hvis du gennem mindst 14 dage har haft mindst to af disse symptomer:

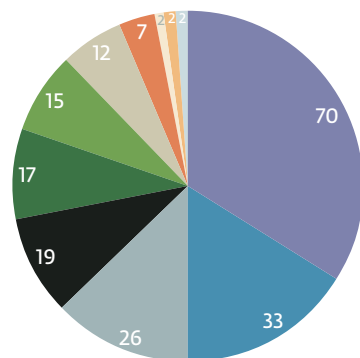
- Følelse af nedtrykthed
  - Markant nedsat lyst
  - Reduceret energi, svær træthed
- Og mindst to af disse:
- Nedsat selvtillid eller selvfølelse
  - Selvbeprejdelser, svær skyldfølelse
  - Tanker om død/selv mord
  - Koncentrationsbesvær
  - Svær indre uro eller hæmning
  - Søvnforstyrrelser
  - Betydningsfulde ændringer i vægt eller appetit

Kilde: Netdoktor.dk og WHO's diagnosekriterier for depression.

DÅRLIGT SAMARBEJDE GIVER FLEST SAGER

Årsager til psykiske erhvervs sygdomme 2012

Årsager til psykiske erhvervs sygdomme 2012	Antal sager
Samarbejdsproblemer mellem ledelse og medarbejdere	70
Uoverensstemmelser mellem krav og ressourcer	33
Dårligt arbejdsmiljø (uspecificik)	26
Samarbejdsproblemer med kolleger	19
Mobning og chikane fra kolleger	17
Vold og trusler fra børn/unge	15
Mobning og chikane fra ledelse	12
Omstruktureringer	7
Problemer med forældre	2
Vold og chikane fra andre	2
Uretmæssige beskyldninger	2
I alt	205

Kilde: Skemaet er udarbejdet på baggrund af BUPL's arbejdsskade-statistik om erhvervs sygdomssager. I 2012 afsluttede BUPL i alt 109 sager om psykiske erhvervs sygdomme, herunder 28 om depression, svarende til knap 26 procent af erhvervs sygdomssagerne. Som det fremgår af skemaet, er der flere årsager end sager. En sag skyldes ofte en kombination af flere årsager. Grafik: EKL

Svært at få erstatning

BUPL afsluttede sidste år 28 arbejdsskadesager om depression. Kun 1 sag blev anerkendt af Arbejdsskadestyrelsen.

Trusler på livet, vold, grov sexchikane eller uretmæssige pædofilianklager. Det er, hvad man som pædagog skal have oplevet, før en arbejdsskadesag om depression bliver anerkendt og kan udløse en erstatning.

»Der skal en meget voldsom og traumatiserende påvirkning til,« fortæller arbejdsskade-konsulent i BUPL Jacob Madsen.

I 2012 afsluttede BUPL 28 arbejdsskadesager og sager om erhvervs sygdomme om depression, og kun 1 sag blev godkendt. Det svarer til, at Arbejdsskadestyrelsen godkender knap 4 procent af pædagogernes depressioner som arbejdsskader.

»Den godkendte sag om depression handlede om vold og trusler. De 27 andre sager handlede derimod om samarbejds vanskeligheder, uoverensstemmelser mellem krav og ressourcer, manglende opbakning, omstruktureringer eller chikane og mobning fra ledelse eller kolleger. Når vi fører de her sager, bliver de gang på gang afvist,« siger Jacob Madsen.

Generelt afviser Arbejdsskadestyrelsen 95 procent af alle psykiske sager.

»De afviser med, at de ikke kan udelukke, at andre faktorer end arbejdet har bevirket depressionen. Men jeg talte lige med en pædagog, som gennem lang tid var pålagt så mange driftsopgaver og pædagogiske ansvarsopgaver, at det svarede til at udføre mindst to job i et, og hun stod ofte alene med over 20 børn og blev også kontaktet uden for arbejdstid. Der er altså

ikke tvivl om, at arbejdet har haft stor betydning for hendes stress,« siger Jacob Madsen.

FLERE SKJULTE DEPRESSIONER. Stress, angst, belastningsreaktion og uspecificeret nervøs tilstand er blandt de andre diagnoser, som foruden depression figurerer i BUPL's sagsregister. I 2012 blev samlet set 109 sager om psykiske lidelser afsluttet, og Jacob Madsen kalder de 28 depressionssager for 'toppen af isbjerget'.

»Stress kan ofte føre til depression, og ikke bare i sagerne om psykiske lidelser, men også i andre erhvervs sygdomssager, arbejdsulykker, fyringssager på grund af sygdom eller samarbejds sager ser vi tit, at medlemmet på et tidspunkt i sagsforløbet var depressiv,« siger Jacob Madsen.

I Arbejdsskadesagerne er pædagogerne typisk meget hårdt ramt, og alligevel bliver deres sager pure afvist.

HÅBLØST GAMMELDAGS. Forretningsudvalgsmedlem i BUPL Mette Aagaard Larsen kalder Arbejdsskadestyrelsens forståelse af psykiske lidelser for 'håbløst gammeldags'.

Den lave anerkendelse af de psykiske erhvervs sygdomssager står i skærende kontrast til Arbejdsskadestyrelsens anerkendelse af pædagogers arbejdsulykker i 80 procent af sagerne og anerkendelse af 71 procent af sagerne om hudsygdomme.

»Det er, som om man slår autopiloten til og afviser de psykiske skader ud fra en gammel dags forståelse af sygdom. Et brækket ben er let at se og anerkende, men ondt på sjælen har systemet utroligt svært ved at håndtere,« siger Mette Aagaard Larsen, der er politisk ansvarlig for arbejdsmiljø.

Depression er i dag fraværende på Arbejdsskadestyrelsens liste over erhvervs sygdomme, som kan anerkendes som arbejdsskade eller erhvervs sygdom. Under psykisk sygdom figurerer kun posttraumatisk belastningsreaktion (PTSD), der typisk anerkendes for soldater, der har været i krig. Hvis andre psykiske sygdomme anerkendes, sker det næsten kun, når den psykiske påvirkning har været mindst lige så voldsom. Det finder Mette Aagaard Larsen urealistisk.

»Flere og flere pædagoger har nogle arbejdsforhold, som presser dem længere og længere ud. Og hvis man bliver syg af at gå på arbejde, så er det jo lige meget, om det er et brækket ben, et knæk i sjælen, eller om man er i krig. Det, vi skal holde fast i, er, at arbejdet kan forårsage depression, og at vi kan gøre noget ved det,« siger Mette Aagaard Larsen.

Hun opfordrer medlemmerne til at anmelde og fortælle deres historier.

»Selvom det er svære historier at fortælle, skal man bruge sin ytringsfrihed, for det er det første skridt til at skabe resultater,« siger hun. ■

Gode guides

STANDS STRESSEN, FØR DEPRESSIONEN STANDSER DIG

- Brug Arbejdstilsynets 'Håndbog om psykisk arbejdsmiljø', kortlink.dk/d9z2
- Se BUPL's linksamling med værktøjer til og viden om stressforebyggelse, kortlink.dk/d9z5
- Besøg BrancheArbejdsmiljøRådets portal om psykisk arbejdsmiljø, etsundtarbejdsliv.dk
- Prøv Videncenter for Arbejdsmiljø's portal, frastresstilrvisel.dk

Fire små til større livsmod

Når man kæmper med depression, er energien sparsom og humøret sort. Men måske kan disse healende aktiviteter give mod på livet.

Vær mindful

Når du bruger mindfulness, er du 'opmærksom med vilje'. Det er en måde at blive bevidst om, hvad du tænker og føler, og det kan sætte dig i stand til at handle fokuseret og frasortere 'støj'. Metoden er udviklet i buddhistiske klostre for 2.500 år siden, men er i dag en del af de almindelige behandlingstilbud for stress og depression. Efter bare otte ugers deltagelse i mindfulnessbaseret stressreduktion (MBSR-kurser), viser forskning, at den grå substans i hjerneregionerne, som vedrører indlæring, hukommelse, følelsesregulering med mere, er øget.

Kilde: Bogen 'Mindfulness og stresshåndtering i arbejdslivet' af Michael Chaskalson.

Sov bedre

Søvnløshed kan give depression, og depressive ligger søvnløse. Prøv at bryde den negative spiral ved at gå regelmæssigt i seng, droppe kaffe efter klokken 15 og undgå at tale i telefon eller bruge computeren i en time før sengetid. Anvend også afspænding for at falde i søvn – tænk dig selv på en afslappende ferie. Er tankemylderet tilbagevendende, så skriv tankerne ned og ud af kroppen.

Kilde: Stresscoach Bjarne Toftegård.

Fang lyset

Gå ture midt på dagen, når dagslyset skinner stærkest. Eller gå i lysterapi ved at sidde en time hver morgen i 14 dage foran en lampe med 5.000 lux.

Kilde: Sundhedsguiden.dk.

Brug benene

Sankt Hans Hospital i Roskilde sender depressive patienter ud at løbe. Træningen betyder, at de har behov for mindre medicin. Motion både behandler og forebygger depression.

Kilde: Sundhedsmagasinet '1 Form', artiklen 'Styr dit liv uden om depression'.

Foto: Colourbox

Hjælp din depressive kollega

Mange depressive kan godt gå på arbejde, men de er præget af nedtrykthed, tristhed og lavt selvværd. Som kollega kan du hjælpe.

● Vis anerkendelse

Lad anerkendelsen komme fra en bestemt person, der fra starten etableres et tillidsfuldt forhold til.

● Giv feedback

Vær konkret i din feedback på opgaverne, efterhånden som de løses.

● Prioriter opgaverne

Giv hjælp til at prioritere opgaveløsningens rækkefølge.

● Vis vejen

Hjælp med at etablere gode arbejdsrutiner.

● Vær tydelig

Tydeliggør både krav til det sociale, samarbejdet og det faglige. Og sænk dem.

● Tillad tvivl

Giv mulighed for at kunne drøfte den usikkerhed og tvivl, som opstår omkring arbejdet.

● Vær i beredskab

En kollega eller leder kan påtage sig rollen som den, der griber ind, hvis medarbejderens sygdom forværres. Både lederen, arbejdsmiljørepræsentanten og tillidsrepræsentanten bør med deres fælles ansvar for personalepolitikens overholdelse medvirke til at etablere et beredskab.

● Brug kalenderen

Hold fastlagte møder med dialog om ovenstående punkter.

● Afpas kontakten

Er din kollega sygmeldt, vil det ofte afhænge meget af den enkelte, hvor meget kontakt man ønsker til arbejdspladsen. Men man bør i nedtrykt tilstand aldrig overlades helt til sig selv og sin sygemelding.

Kilde: Tema om 'Job og helbred' i 'Magasinet Arbejdsmiljø', kortlink.dk/d9v8

LEG OG BEVÆGELSE UDEN ALDER

Merethe (i den grønne bluse) er en af i alt 21 frivillige senioridræts-hjælpere, der hver uge leger og bevæger sig sammen med børn og pædagoger i fem af Ishøjs daginstitutioner. Siden januar har hun været de varme og hjælpende hænder for børnene i Tvillingehuset sammen med det pædagogiske personale. Tanken er, at senioridræts-hjælperne kan give børnene ekstra opmærksomhed, omsorg og støtte. Fordi de er 'den ekstra' ressource, kan seniorerne også koncentrere sig om enkelte børn, der måske er lidt bange for udfordringen med at afprøve nye lege og øvelser. De seniorer, der tilknyttes projektet, som er et samarbejde mellem kommunen og DGI, har været på kursus i at deltage aktivt i lege og aktiviteter med børnene. Flere af dem er tidligere pædagoger.

Tekst: Vibeke Bye Jensen, vbj@bupl.dk / Foto: Jeppe Carlsen

På opslagstavlen bringer vi informationer og også meget gerne efterlysninger, tips og gode råd fra pædagoger. E-mail til: b&u@bupl.dk

JULESTEMNING 1

Hent et gratis nisse-skuespil

Kniber det lidt med kreativiteten, men er lysten til juleteater stor, så er der hjælp at hente. Special-pædagogisk forlag i Herning har nemlig lavet et hyggeligt lille nisseskuespil, 'Nis skal giftes', der passer perfekt til børn i indskoling.

Der er masser af nisser, en banjomus, en kat, nisseskæg og julegrød, og hvad der ellers hører sig til i et godt juleeventyr. Og vi kan da godt tillade os at klippe toppen af spændingen og afsløre, at det ender godt.

Hent dit gratis juleteater på kortlink.dk/d9kt

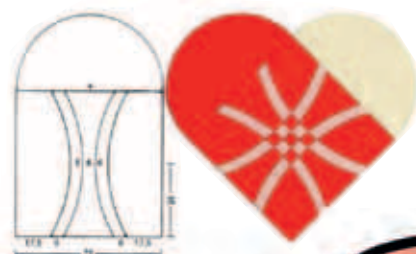
JULESTEMNING 3

Links til julepynt

Mon ikke landets institutioner allerede nu er godt pyntet op til jul.

Men det kan være, at du lige mangler lidt. Her er Børn&Unge's guide til online-julepynt.

- Her kan du finde kravenisser. Du skal bare have en god farveprinter og en skarp saks. kortlink.dk/d9ky
- Har du glemt, hvordan man laver julestjerner, så er der en video her. Et lille tip: Du kan bruge gavebånd i stedet for papirstrimler, når du skal flette stjernerne. kortlink.dk/d9kz
- Et almindeligt julehjerter er ikke så svært at flette. Men her er der skabeloner til nogle mere avancerede hjerter – de skal nok flettes af den mere fingernemme slags. kortlink.dk/bevr

JULESTEMNING 2

Julenissen er ung

I oldtiden var det en husgud. Senere blev det til gårdnissen, en hjælpsom lille fyr, der boede i stalden, og som man bestemte skulle holde sig gode venner med og huske at give mad, oftest grød, som jo var, hvad bønderne selv spiste. Glemte man at pleje nissen, kunne han hurtigt blive til en drillenisse. I øvrigt spankulerede gårdnissen jo rundt i samme slags tøj som bønderne, hvilket inkluderede den tophue, vi i dag kender som en nissehue.

Men første gang gårdnissen blev til en julenisse, var ifølge historie-online.dk, da maleren Constantin Hansen holdt julefest for danske kunstnere i Rom i 1836.

Maleren havde lavet en udsmykning med papirklip, som forestillede nisser, der dansede om julegrøden, sloges med katten og meget andet.

Vil du vide mere om julens historie, så er det bestemt værd at kigge forbi historie-online.dk/special/jul

Foto: colourbox

BØRNERÅDET

Anbragte børns rettigheder

Alt for få anbragte børn kender deres rettigheder og muligheder, viser undersøgelser, som Børnerådet har lavet. Det vil Børnerådet og Socialministeriet nu rette op på med et helt nyt materiale til børn, der forklarer, hvad man som barn og ung har ret til og har indflydelse på.

Til de mindste børn på 4-7 år er der lavet en børnebog, der forklarer, hvordan og hvorfor børn skal bo hos plejefamilier. Der er også lavet hæfter til de 8-11-årige, de 12-17-årige og et særligt hæfte til unge, der er i eller på vej i efterværn.

Alt materialet kan findes på Børnerådets hjemmeside, brd.dk, men det vil også blive sendt ud til alle i målgruppen, lover Børnerådet.

KARAKTERDANNELSE

Orkan har flyttet foredrag

Orkanen den 28. oktober førte til aflysning af OMEP foredraget med Per Schultz Jørgensen, der skulle handle om, hvordan vi ruster børnene bedst muligt til at klare sig i et individualiseret samfund.

I stedet gennemføres foredraget med titlen 'Karakterdannelse i småbarnsalderen' mandag den 9. december kl. 16-18 på UCC, Pædagoguddannelsen København, i Auditoriet, Strandvejen 93, København Ø.

Der er stadig pladser. Tilmelding sker på e-mail: sgl@bupl.dk

5 dage

10 forelæsninger

Det drejer sig om HJERNEN

DANSK PÆDAGOGISK FORUM

Bliv opdateret om de 0-3 årige!

Sted: København
Datoer:
Onsdag 12. marts 2014
Torsdag 10. april 2014
Tirsdag 20. maj 2014
Mandag 25. august 2014
Tirsdag 16. september 2014
Alle dage fra 9-16

Klik ind på www.paedagogiskforum.dk og gå til "Arrangementer"/"Forelæsninger"

Med udgangspunkt i den nyeste forskning og projektviden om 0-3 årige børns hjerner og udvikling afholder vi på fem dage 10 forelæsninger med nogle ugers mellemrum i løbet af 2014.

Arbejdspapirer udleveres til deltagerne - til at tage med til eget dagtilbud! Samt bevis for deltagelse i forelæsningsrækken.

Dét opdateres du om:

- Hjernen - Hvad den er fra starten og hvad den vokser af
- Hjernen - Sprog, kognition
- Hjernen - Børn i vanskeligheder, inklusion
- Hjernen - Motorik og sensitive børn
- Hjernen - Emotion, tilknytning, omsorg

Grethe Kragh-Müller har undersøgt kvalitet i daginstitutioner i Danmark og i udlandet for at kunne give sit bud på, hvad pædagogisk kvalitet er. Hun opfordrer pædagogerne til at diskutere, hvordan børn lærer, og hvordan de kan udvikle rigtig gode legemiljøer.

Jagten på den gode kvalitet

God kvalitet har svære vilkår, når pædagogerne ikke har tid til at være sammen med børnene, mener Grethe Kragh-Müller. I en ny bog undersøger hun kvalitet i dagtilbud og giver sit bud på, hvad der giver børn en god barndom i dagtilbud.

Af Vibeke Bye Jensen, vbj@bupl.dk
Foto: Jakob Carlsen

Er flere pædagoger lig med kvalitet i daginstitutioner? Er det mere plads eller en bedre pædagoguddannelse? Eller er kvalitet, at børnene er parate til skolen, eller at de bare trives i deres hverdagsliv?

Ifølge Grethe Kragh-Müller, der er cand. psych. og lektor på Aarhus Universitet, og som netop har fået udgivet bogen 'Kvalitet i daginstitutioner', indeholder god kvalitet alle elementerne. Men overordnet er pædagogisk kvalitet, at børnehaven er på en sådan måde, at børn på samme tid kan udvikle de færdigheder, de har brug for, og kan leve et godt børneliv.

Hun har villet finde ud af, hvordan mulighederne og begrænsningerne for at udvikle kvalitet er, når der både er indført pladsgaranti og skåret i antallet af pædagoger, hvilket samtidig skal honorere højere krav til deres arbejde.

»Den dobbeltbevægelse betyder, at pædagogerne skal lave mere. Men hvordan er det

muligt, at øge kvaliteten, når der er færre ressourcer at gøre godt med i hverdagen?« spørger hun.

NORMERINGER OG UDDANNELSE. Forskningen viser nemlig, at normeringer og pædagogernes uddannelse påvirker kvaliteten allermost.

Normeringer er vigtige, for der skal være omsorg for de voksne, som skal have omsorg for børnene. Så pædagoger skal ikke fare rundt som fluer i en flaske og blive stressede og udbrændte, fordi de har for meget at se til, mener Grethe Kragh-Müller.

»Man bliver stresset, når man ved, hvad der er godt for børns udvikling, og man så ikke kan gøre det. Vi må blive ved med at fortælle politikerne, hvilke konsekvenser dårlige normeringer har,« siger hun.

Om pædagoger har en universitets- eller seminarieuddannelse er ikke så vigtigt. Det er indholdet i uddannelsen, der tæller, viser forskning.

»Daginstitutionspædagoger skal vide en masse om børns udvikling, hvad børn kan på forskellige alderstrin, hvordan de forstår, tænker, lærer, og hvad man kan forvente af dem. Det er et rigtig stort problem, at udviklingspsykologien er faldet ud af uddannelsen, og at de studerende ikke har nok musik, bevægelse og værkstedsfag. For pædagoger skal jo komme med noget, så de kan sætte gode aktiviteter i gang med børnene,« siger hun.

Grethe Kragh-Müllers bog tager udgangspunkt i en undersøgelse af to forskellige børnehaver i Danmark og én i USA. I alle tre institutioner har hun observeret pædagogikken og spurgt pædagoger, forældre og børn om, hvad kvalitet er for dem.

»Undersøgelsen viser, at børnehaveliv kan tilrettelægges meget forskelligt. Og de tre måder at gøre det på har både muligheder og begrænsninger. Den viser også, hvordan kvalitet hænger sammen med de samfundsmæssige betingelser,« siger hun.

Grethe Kragh-Müller har derfor også besøgt daginstitutioner i Sverige, Holland, Italien, Tyrkiet, Kina, USA, New Zealand og Australien.

»Kvalitet skal ses i en kulturel sammenhæng. Det er noget forskelligt, som børn i USA, Kina og Danmark skal kunne, men derfor kan man godt lære af hinanden. Jeg har set, at vi ikke er så forskellige, som vi måske går og tror,« siger hun.

PÅ TVÆRS. Blandt andet går det på tværs af kulturerne, at børn skal udvikle en god forankring i sig selv for at kunne være i stand til at vælge til og fra i et meget komplekst samfund. De skal udvikle sociale færdigheder for at kunne begå sig sammen med andre. De skal kunne omstille sig, fordi udviklingen sker så hurtigt, og så skal de være kreative, for at kunne finde på nye ting og være innovative.

»Jeg var i Shanghai for at se på børnehaver, og i Kina har man formuleret nye planer for børnehaverne, som er meget anderledes end før. Nu vægter man også det sociale og den personlige udvikling og kreativitet, som tidligere har karakteriseret den vestlige kultur,« fortæller Grethe Kragh-Müller.

RELATIONER ER KVALITET. I de tre undersøgte daginstitutioner, 'Little Bears' i Tennessee, USA, Christianias børnehave og børnehaven Anemonen i København - har

INGREDIENSER TIL GOD PÆDAGOGISK KVALITET

Hvis kvaliteten i danske daginstitutioner skal være bedre, mener Grethe Kragh-Müller, at den skal bestå af følgende ingredienser:

Gode normeringer

Pædagogerne skal have mere tid sammen med børnene. Bedre normeringer er også omsorg for de voksne, der skal give børnene omsorg og udvikle dem. Er de for stressede eller udbrændte, er det svært at klare opgaven.

Godt uddannet personale

Skal pædagogerne udvikle børn, skal de vide, hvad de kan gøre både teoretisk og praktisk. Det kræver en uddannelse, hvor de lærer om børns udvikling på de forskellige alderstrin. Og hvor de over sig i at omsætte teori til praksis.

Omsorg

Omsorg handler om at lytte til børnene, anerkende dem og være opmærksom på dem. Omsorg er også at hjælpe børnene med udvikling af selvregulering og især at hjælpe dem, der er kede af det og bange.

Anerkendende relationer

Anerkendelse betyder noget for børns selvudvikling. Derfor er det vigtigt, at pædagoger sætter sig ind i, hvad begrebet betyder, og hvordan man skal handle, hvis man vil være anerkendende.

Gode udviklingsmiljøer

Pædagogerne i en institution skal have tid og mulighed for at diskutere sig frem til en fælles udviklings- og læringsforståelse. Det er vigtigt for, at børnene får de bedste udviklingsbetingelser.

God plads til børns lege

De ofte begrænsede fysiske rammer betyder, at børnene render rundt og kommer i konflikter, fordi de overskrider hinandens legeområder. Børn har også brug for mulighed for at lege i fred i en lille gruppe.

Rigeligt, spændende legetøj

I danske daginstitutioner, er der ofte for lidt legetøj, og børnene skændes om retten til det. Rigeligt legetøj får børn til at fordybe sig meget mere i legen.

Rigelige, spændende materialer

Materialer til kreative aktiviteter skal være varierede og i større mængder. De skal være tilgængelige for børnene, fordi det inspirerer dem at have adgang til materialer af enhver art.

Udeliv

Det gode udeliv er meget højt prioriteret af forældre og pædagoger. Børnene prioriterer det på den måde, at de elsker at være ude, når bare de ikke skal det. Danske pædagoger er gode til at tage børn med på ture. Men måske kan de blive bedre til

at fokusere på kommunikationen med børnene, mens de viser dem verden.

► pædagoger, forældre og børn peget på, at relationer er det vigtigste for at skabe god kvalitet.

De amerikanske pædagoger vægter relationer mellem børn og voksne højt, fordi kendskab til børnene hjælper dem til at kunne tilrettelægge gode læringsmiljøer. På den måde kan de træde ind i børnenes nærmeste udviklingszone og beskytte deres leg og tage nye ting med ind i den.

»I Danmark går vi mere ind for, at relationen er vigtig for relationens egen skyld og for at støtte børnenes selvudvikling. Og fordi de danske pædagoger er så fokuserede på relationen, er danske børn mere selvstændige end de amerikanske. Jeg mener alligevel, at vi kan lære af amerikanerne her, for relationen er måske ikke bare dig og mig sammen, det er også dig og mig sammen om noget fælles tredje,« siger Grethe Kragh-Müller.

I Danmark har der været meget fokus på anerkendende relationer, og det er godt, for det betyder meget for børns selvudvikling. Men pædagogerne skal måske sætte sig mere ind i, hvad begrebet betyder, og hvordan man skal handle, hvis man skal være anerkendende, mener Grethe Kragh-Müller.

OMSORG ER KVALITET. Omsorg topper også listen over, hvad der er kvalitet i de tre institutioner. Desuden vægtes muligheden for at tilrettelægge aktiviteter, ud fra hvad børnene er optagede af, og at det kan foregå i mindre grupper.

I de danske institutioner er det, at man kan tage børnene på ture ud af huset også et kvalitetsparameter. Det er pædagogerne i den amerikanske børnehave meget misun-

delige over, for de har ikke mulighed for det af sikkerhedsgrunde.

Børn skal både have fysisk og psykisk omsorg. De skal mødes ved og trøstes, de skal lyttes til, have opmærksomhed og anerkendes som dem, de er, mener Grethe Kragh-Müller.

»Derfor er det en god idé, at pædagogerne hjælper børnene med udvikling af selvregulering. Det er vigtigt at hjælpe børn, der er kede af det og bange, for børn kan ikke stressregulere af sig selv. Kvalitet i den pædagogiske omsorg handler om at ville barnet noget, at man synes, at det er sjovt at være sammen med børn og at vise dem noget nyt om den verden, de er ved at lære at kende,« siger hun.

BØRN SKAL VÆRE BØRN. I nordisk sammenhæng har der altid været lagt vægt på, at børn skal have et godt børneliv. Og at børn skal have lov til at være børn. Det børnesyn mener Grethe Kragh-Müller, vi skal holde fast i og værne om, for det er under pres fra andre kulturer, som har et mere skoleagtigt syn på daginstitutioner.

»Det skal ikke kun handle om, hvad børn skal blive til engang i fremtiden. Vi ved, at det er svært at opnå udviklingsfremmende relationer til børn, hvis den voksne hele tiden har fokus på, hvad barnet skal kunne engang i fremtiden, og ikke på, hvordan barnet har det lige nu. Der skal være en kvalitet i barndommen for dens egen skyld,« siger hun.

Derfor er det godt, at danske pædagoger har fokus på børns leg, at børn undersøger og eksperimenterer, og at de kommer ud på ture, mener Grethe Kragh-Müller.

»Men vi skal have diskuteret, hvad børn

lærer af leg, og hvordan vi får udviklet rigtig gode legemuligheder. Vi kan ikke bare tro, at de får en god leg ud af det, hvis vi giver dem fri. Børn med gode sociale kompetencer kan, men risikoen er, at alt for mange går formålsløst rundt,« siger hun.

RUNDKREDS. Grethe Kragh-Müller kan ud fra undersøgelsen i de tre børnehaver og fra hendes mangeårige gang i daginstitutioner se, at i danske børnehaver leger børnene enten selv, eller også har de voksne iværksat aktiviteter, som ofte er undervisningsprægede.

»Men børn lærer dårligt gennem undervisning. Derfor er det ikke optimalt, at læring finder sted i en rundkreds, hvor børnene skal lære om sund mad, farver, årstider eller tal. Der kan let ske det, at pædagogen får mere fokus på at gennemføre sin aktivitet end at sørge for, at der er fælles udfordringer og gode, hensigtsmæssige relationer,« siger hun.

Grethe Kragh-Müller mener, at en del børn har brug for mere hjælp, end de kan få i mange danske daginstitutioner.

»Nogle af de børn, jeg har interviewet, fortæller mig, at de ikke trives. For når børn siger til mig, at det bedste ved børnehaven er, når de skal hjem, eller at det bedste ved børnehaven er vuggestuen, så er der noget galt,« siger hun.

KVALITETSMÅLINGER. Det har altid været til debat, om pædagogisk kvalitet kan måles. Grethe Kragh-Müller er meget betænkelig ved at måle kvalitet ved at teste og vurdere børn med forskellige skalaer.

»Vi piller helt inde i børnenes private, følelsesmæssige liv, når vi vurderer, om de er dygtige nok til at regulere deres følelser eller dygtige nok til at sætte sig i andres sted. Det er også problematisk at måle på forskellige ting, når vi ikke vurderer, om børn overhovedet har haft mulighed for at udvikle det. Vi kommer til at diagnosticere og vurdere børn ude af en enhver kontekst,« siger hun.

Grethe Kragh-Müller er sammen med andre i gang med at finde en metode til at måle på børnenes udviklingsbetingelser i institutionerne. En metode, som både pædagogerne og andre kan bruge med henblik på at skabe udvikling og forandring.

»Vi ved, hvad der skal til for at skabe gode udviklingsmiljøer for børn, hvor de kan lære, trives og vokse. Ud fra det vil vi beskrive, hvad pædagogerne skal kigge efter, når de for eksempel arbejder med børns følelsesmæssige og sociale udvikling. Og hvad man kan kigge efter, når man har arbejdet med det i et stykke tid. Det skal være et redskab, som sætter ord på det, pædagoger godt ved, men som de måske nogle gange mangler ord for at præcisere. Hvis de bliver klar på det, kan de bedre udvikle deres pædagogik,« siger hun. ■

Grethe Kragh-Müller er cand.psych. og lektor på DPU, Aarhus Universitet. Hun er forfatter til en lang række bøger og artikler om børn og pædagogik.

Grethe Kragh-Müllers nyeste bog

'Kvalitet i daginstitutioner' er udgivet på Hans Reitzels Forlag. Bogen er på 267 sider og vejl. pris er 275 kroner.

Danmarkshistorie i børnehøjde

Dansk børneliv og synet på barndommen har undergået store forandringer op igennem det 20. århundrede. En ny bog opridses børnenes historie fra børnearbejde til børnemagt.

Af Laura Philbert, lap@bupl.dk / Fotos fra bogen

I 'Barndommens land – Danmarkshistorie i børnehøjde' fortæller forfatteren Helle Juhl om at være barn i Danmark i løbet af det 20. århundrede, og hvordan synet på barndommen har ændret sig. Hun gennemgår udviklingen i børnelivet, fra dengang barndommen var kort, og børn skulle holde lav profil, til nutidens ønskebørn med iPads, samtalekøkkener og medbestemmelse.

Hvilke idealer har vi for barndommen i dag?

I dag har vi et ideal om, at børn skal høres, og de bliver medinddraget i familiens liv, fra de er helt små. For eksempel bliver børn taget med på råd, når familiens rejse skal planlægges. Man møder børn på deres egne præmisser og inddrager dem i familien – det er i hvert fald idealet. Nogle mener, at man gør det i en sådan grad, at det nærmest er børnene, der styrer familien.

Hvilke idealer havde man for barndommen for over hundrede år siden?

Det handlede om, at børn skulle blive voksne hurtigst muligt. Børn skulle ikke ses eller høres, de var nederst i hierarkiet og skulle indordne sig de voksne. Der var en klar sondring mellem børn og voksne, men til gengæld blev man tidligt voksen, typisk omkring konfirmationsalderen. Dengang havde man slet ikke begrebet 'teenager'.

Hvad er der sket med pædagogikken i løbet af perioden?

Synet på børn i løbet af det 20. århundrede er kendetegnet ved idealer om en mere fri opdragelse og en afstandtagen fra fysisk opdragelse. Man begynder at opfatte børn som ligeværdige med voksne. Men der har selvfølgelig været kursændringer undervejs. For eksempel kommer der på et tidspunkt en reaktion på den frie opdragelse i retning af, at man også skal sætte grænser. Det kan jeg huske fra min tid som forælder, hvor vi også lige skulle huske at sætte grænser for vores børn og lære at sige nej en gang imellem.

Har børn fået det bedre i løbet af det 20. århundrede?

Der er ingen tvivl om, at børn generelt har fået det langt bedre materielt og fysisk. Mine forældre kom fra kår, hvor der ikke var økonomisk mulighed for at gå mere end syv år i skole, og sådan har det jo været for langt de fleste danskere, der var født i første halvdel af det 20. århundrede. Det er først efter krigen, og efter at velfærdsudviklingen tager fart, at uddannelse til alle bliver alment. Børn har fået det bedre på de fleste områder. Men det er ikke ensbetydende med, at der ikke kan være dårligt børneliv i dag.

Hvad kan vi lære af fortidens børneliv?

Jeg ønsker ikke at lægge brænde på bekymringsbålet, men selvom børn i dag i høj grad er ønskebørn, bruger vi ikke nødvendigvis lige så meget tid på vores børn, som man gjorde førhen. Jeg er vokset op i et hjem, hvor mine forældre var lige omkring mig, fordi bolig- og arbejdsliv hang sammen. Når jeg kom hjem fra skole, var mine forældre der. Det var ikke, fordi jeg gik og snakkede med min mor hele dagen, men vi fik måske lige en snak sammen over opvasken. I dag har vi de meget omtalte samtalekøkkener, men spørgsmålet er, hvor meget der bliver samtalt i dem. Når vi har spist, går vi måske til hver vores skærm i stedet for at tale sammen.

Hvor bevæger barndommens historie sig hen?

Jeg er meget spændt på at se, hvordan folkeskolereformen vil spænde af. Jeg hører nok til dem, der er lidt bekymrede. Min umiddelbare reaktion er, at det godt nok er en lang skoledag at byde børn. Det, der skulle være fritidslivet, flytter mere og mere ind i skolen. Børnene skal være i den samme bygning, fra de stempler ind om morgenen, til forældrene kommer og henter dem. Så er der nok ikke meget tid til overs til et almindeligt legeliv. ■

BARNDOMMENS LAND

Journalist og forfatter Helle Juhl har tidligere blandt andet skrevet 'Det var så dejligt på landet – en billedkrønike fra det 20. århundredes bondeland' og 'Husmødre – Historier fra landets største arbejdsplads'. 'Barndommens land – Danmarkshistorie i børnehøjde' er tredje bog i den kulturhistoriske trilogi om Danmarks udvikling i det 20. århundrede. Bogen er spækket med flotte billeder, historiske informationer og personlige fortællinger. Se mere på hellejuhl.dk

Forfatteren Helle Juhl som treårig. Surmulende på en trehjulet cykel.

'Barndommens land – Danmarkshistorie i børnehøjde' af Helle Juhl. Udkom 4. november 2013 på Gyldendal. Den er på 246 sider, vejl. pris 300 kroner.

Efter krigen blev der oprettet en række daginstitutioner, såkaldte børnegårde, i København og forstæderne. Her ses interiøret fra en vuggestue.

Børneasyl omkring 1900. Asylerne var opbevaringssteder for arbejderklassens børn, som tilbragte 10-12 timer om dagen fra mandag til lørdag her.

Før i tiden rynkede man ikke på næsen af tidlig potte-træning – og alle kneb gjaldt.

guide Sådan bruger du nudging

Engelsk-dansk ordbog:
nudge, verbum: skubbe til,
puffe til.

Nudge er en samlebetegnelse for, hvordan man kan påvirke menneskers adfærd og valg uden at benytte sig af regler og incitamentsstyring.«

Pelle Guldborg Hansen, adjunkt ved Roskilde Universitet

Nudging får os til at smide skrald i skraldepanen og tage sikkerhedssele på og får mænd til at ramme pissoiret. Metoden kan også bruges over for børn og forældre i institutionerne. Landets førende ekspert giver gode råd til at angribe typiske problemstillinger i daginstitutionen.

Af Mikkel Kamp, b&u@bupl.dk

Forældre fordybet i telefonsamtaler, mens de afleverer deres barn. Børn, der aldrig rydder op af sig selv. Forældre, der afleverer halvsyge børn. Som pædagog kan man opleve flere handlinger hos andre mennesker, som både du – og måske de andre selv – mener burde være anderledes.

Du kan få dem til at ændre adfærd uden at hæve den moralske pegefinger. Metoden hedder nudging. Den tager udgangspunkt i adfærdsforskning og handler ofte om blot at gøre det nemt for mennesker at gøre det, der er mest hensigtsmæssigt, og som de i virkeligheden gerne vil uden at fratage dem muligheden for at træffe et frit valg. Der findes dog ingen universalløsninger

»Nudging er en samlebetegnelse for, hvordan man kan påvirke menneskers adfærd og valg uden at benytte sig af regler og incitamentsstyring. Styrken ved nudging er forarbejdet, hvor man analyserer, hvorfor mennesker handler, som de gør. Man observerer dem, men modsat de fleste andre tilgange spørger man dem sjældent direkte,« siger Pelle Guldborg Hansen, der er adjunkt

ved Roskilde Universitet og af mange fremhæves som landets førende nudging-ekspert.

Der er ingen videre etiske problemer med at bruge nudging – heller ikke over for børn – så længe man er åben omkring, hvad man gør, mener Pelle Guldborg Hansen

»Det er en god tommelfingerregel, at det skal være transparent, så folk opdager, at de bliver påvirket. Er det ikke let gennemskueligt, er det som regel ligetil at gøre dem opmærksom på det.« ■

Læs på de
næste sider

Sådan kan du
NUDGE
Se eksempler
på nudging

NUDGING

Begrebet 'nudge' stammer fra bogen 'Nudge: Improving decisions about health, wealth and happiness' fra 2008, skrevet af adfærdøkonom Richard Thaler og jurist Cass Sunstein.

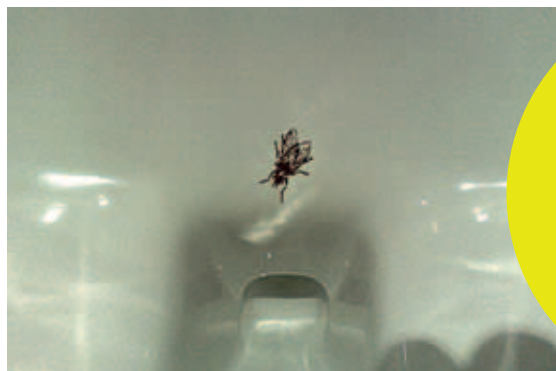

DEFINITION PÅ NUDGING

At nudge er et forsøg på at påvirke menneskers valg og adfærd i en forudsigelig retning og i overensstemmelse med deres reflekterede præferencer uden at begrænse deres valgmuligheder eller ændre afgørende ved handlingsalternativernes omkostninger, hvor omkostninger forstås som økonomi, tid, besvær, sociale sanktioner og lignende.

Kilde: Pelle Guldborg Hansen, nudging-ekspert.

Eksempler på NUDGING

FLUE I PISSOIR

Når mænd tisser på et offentligt toilet, er der ofte en flue eller andet malet et bestemt sted på pissoirets kumme. Det får mænd til at sigte efter fluen, hvilket mindsker sandsynligheden for, at væggen eller gulvet bliver ramt.

DE ANDRE BRUGER SIKKERHEDSSELE

Vi handler i høj grad ud fra normer, og hvad der er socialt accepteret. Det har en amerikansk organisation brugt til at få folk til at tage sikkerhedssele på. De undersøgte, hvor mange der tager den på, hvilket var flere, end mange troede. Alene informationen om, at de fleste bruger sikkerhedssele, fik flere til at tage selen på.

Foto: colourbox

DET KAN DU SPILLE PÅ

- Vi vil gerne være som de andre. Får vi at vide, at 9 ud af 10 cykler med deres barn til institutionen, er der større chance for, at vi også gør det.
- Der er større mulighed for, at vi kommer til arbejdsdagen i børnehaven, hvis vi har sagt eller skrevet offentligt, at vi kommer.

FODSPOR HEN MOD SKRALDESPANDEN

I København har man ved nogle skraldespande sat seks grønne klistermærkefodspor, der fører hen mod skraldespanden. I et eksperiment har det mindsket mængden af affald, der bliver smidt ved siden af skraldespanden, med 46 procent.

SÅDAN NUDGER DU

- Gør op med sig selv, præcis hvilken adfærd du vil forsøge at ændre.
- Analyser folks adfærd i den konkrete situation. Observer dem for at finde ud af, hvorfor de gør, som de gør, og hvad der forhindrer dem i at gøre, som de gerne vil?
- Overvej om rent praktiske ting skal ændres, så det bliver lettere at udføre handlingen.
- Læg en strategi for, hvordan du vil ændre deres handlinger uden at begrænse deres mulighed for at vælge selv.
- Udfør en prøvehandling i det små. Prøv din idé af, inden du laver et stort, forkromet projekt.

Sådan kan du nudge

En række pædagoger har givet Børn&Unge eksempler på situationer, hvor de gerne vil have forældre eller børn til at ændre adfærd. Pelle Guldborg Hansen giver sit bud på, hvordan nudging kan være et middel til det.

SÅDAN GØR DU

Undersøg, hvad der sker, når forældrene kommer om morgenen. Observer dem og forsøg at **afdække**, hvorfor de ikke tager overtræksskoene på. Det er sandsynligvis ikke, fordi de ikke vil. Måske hænger kurven med overtræksskoene for lavt, så forældrene taber deres store skuldertaske, når de bukker sig ned, så måske skal de have et sted at sætte tasken. Måske er der ikke et sted at læne sig op ad eller sætte sig ned, når skoene skal på.

Et andet typisk problem er, at forældrene måske slet ikke får øje på kurven. Er det en årsag, så sæt et skilt et sted, hvor alle ser det.

Udnyt eventuelt, at vi ikke bryder os om at skille os negativt ud fra de andre. Tager næsten alle forældre skoene på, kan du skrive et skilt, hvor der står: '9 ud af 10 forældre tager overtrækssko på om morgenen'. Så vil de sidste sikkert følge efter.

DE BLÅ OVERTRÆKSSKO

Det er efterår, og det regner. Børnene går med hjemmesko, mens nogle forældre til gengæld trækker masser af vand, sand og mudder med sig ind i institution i stedet for at tage de blå overtrækssko på.

DET SLØJE BARN

Forældre afleverer et halvsygt barn, der har fået en halv Panodil til morgenmaden.

SÅDAN GØR DU

Her er det sværere at analysere, hvorfor det sker, fordi beslutningen ikke træffes i institutionen, men i hjemmet. Det er dog oplagt, at det kan være svært for forældrene at vurdere, om barnet er syg. Det er op til fortolkning, og så har vi det med at tolke det på en måde, der passer ind i vores kram. Har forældre aftalt møder på jobbet, er det mest praktisk, hvis barnet ikke er syg. Giv forældrene et redskab til at afgøre, om barnet er for syg til at komme i institution. Det kan være en procedure for, hvordan man gør i institutionen. Udvikl sammen med det sundhedsfaglige personale en række konkrete spørgsmål, eksempelvis 'Har barnet feber?'. Skriv, at hvis forældrene kan svare ja til et af spørgsmålene, er barnet for syg til at komme i institution den dag. Det fjerner tvetydighed og vil sandsynligvis betyde, at flere børn bliver holdt hjemme, når de er syge.

TELEFONSKAKKEREN

Forældre taler i telefon, når de afleverer og henter. De er ikke nærværende over for børnene, og det er vanskeligt at give beskeder videre og fortælle om barnets dag.

SÅDAN GØR DU

Problemet er, at personalet har én norm for, hvordan man skal opføre sig med mobilen, mens nogle forældre har en anden.

Derfor er det afgørende at kommunikere, hvilken norm man har i institutionen. Det gør man ved at fortælle, hvad man gerne vil have forældrene til – og ikke, hvad de skal lade være med. Vil man have dem til at stoppe mobilsnakken, inden de kommer ind i institutionen, så sæt et tydeligt skilt – eventuelt med et piktogram – på et relevant sted.

OPRYDNING

Børn i SFO'en er verdensmestre i at lege uden at rydde op efter sig, og derfor bruger personalet en del krudt på at få dem til at rydde op igen.

SÅDAN GØR DU

Børns leg kan sammenlignes med Tarzan, der svinger sig fra lian til lian. De leger en leg, der fører videre til næste leg, så i deres bevidsthed slutter leg næppe. Derfor er det nok svært med regler om, at de skal rydde op, når legen slutter, og man skal overveje nøje, om det overhovedet er, hvad man ønsker. Man skal finde nogle naturlige steder at sætte regler op. Det kan være, når børnene forlader et område. Man kan indføre reglerne og følge dem op med tydelige skilte.

Kilder: Pelle Guldborg Hansen, inudgeyou.dk, Line Groes, Isitabird.dk

I julen skal du være opmærksom på de særlige frister og regler

Læs mere her:

■ Få dine penge inden jul

Du kan udfylde og sende dit dagpengekort elektronisk. Det går meget hurtigere, og du sparer både tid og porto. Det gælder også andre ydelser fra a-kassen, for eksempel efterløn. Du kan udfylde dit ydelseskort fra den sidste dag i udbetalingsperioden (den næstsidste søndag i måneden). I december kan ydelseskortet udfyldes fra den 15. december. Hvis du sender dit ydelseskort digitalt på bupl.dk/dda den 15. december 2013, er der størst chance for, at pengene er på din konto inden jul.

■ Julelukning på din arbejdsplads

Mange institutioner vælger at holde lukket mellem jul og nytår. Det kan betyde, at du ikke får løn for denne periode, fordi du forventes at holde tvungen ferie. En sådan lukning skal imidlertid varsles senest en måned før lukningen. Har din arbejdsgiver ikke givet dig dette varsel, skal du have løn for perioden. Hvis du ikke selv har optjent ferie, kan a-kassen måske hjælpe dig med at få dækket den tabte indkomst.

■ Optjent ferie

Hvis du har optjent ret til ferie hos en arbejdsgiver eller i a-kassen, skal du først bruge den optjente ferie i forbindelse med lukningen på arbejdspladsen. Hvis du har brugt alle dine feriedage, eller du ikke har optjent ret til ferie, så kan du søge om dagpenge fra a-kassen.

■ Er du fastansat?

Uanset om du skal tilmeldes jobcentret eller ej, skal du udfylde en ledighedserklæring og et dagpengekort og sende det til a-kassen for at få dagpenge ved lukning i forbindelse med jul og nytår. Ledighedserklæringen og dagpengekortet kan du finde på bupl.dk/dda. Du kan modtage dagpenge for de dage, hvor du er 'udelukket' fra din arbejdsplads, og hvor du ikke modtager løn. A-kassen udbetaler ikke for helligdagene, fordi de indgår i månedslønnen.

Din arbejdsgiver skal ikke betale for første, anden og tredje ledighedsdag (G-dage) i forbindelse med kollektiv ferielukning, selvom du umiddelbart er ledig. Det skyldes, at en julelukning ikke anses for at være et arbejdsophør. På dagpengekortet skal du skrive '0' ud for de dage, hvor du ikke modtager løn på grund af lukningen. Du skal skrive arbejdstimer på ud for helligdagene, fordi du som fast månedslønnet får løn for disse dage.

■ Tilmelding i jobcentret

Hvis din arbejdsplads kun holder lukket mellem jul og nytår, det vil sige fra og med tirsdag den 24. december 2013 og til og med onsdag den 1. januar 2014, så behøver du ikke melde dig ledig på jobcentret for at få dagpenge. Det skal du kun, hvis du er timelønnet vikar, eller hvis din arbejdsplads holder lukket før jul og/eller efter nytår. Du kan elektronisk tilmelde dig jobcentret på jobnet.dk, eller du kan møde personligt op i jobcentret. Her skal du være opmærksom på eventuel ferielukning mellem jul og nytår i jobcentrene. Bemærk, at det alene er under julelukning, du ikke behøver at tilmelde dig jobcentret for at få dagpenge. Alle andre perioder, hvor du søger om dagpenge under kollektiv ferielukning, skal du være tilmeldt jobcentret. Det gælder for eksempel ferielukning omkring påsken.

■ Er du timelønnet vikar?

Hvis du er ansat som vikar på timeløn, er du ikke omfattet af reglerne om julelukning. Det betyder, at hvis du ikke skal møde på arbejde, fordi der er lukket i institutionen, er der tale om et arbejdsophør. Derfor skal du tilmeldes jobcentret, hvis du ikke allerede er tilmeldt. Du kan kun få dagpenge, hvis du står tilmeldt som ledig og til rådighed i jobcentret. Tilmeldingen kan ske elektronisk på jobnet.dk eller ved personligt fremmøde. Din arbejdsgiver skal betale for de tre første ledighedsdage (G-dage), hvis du har haft mindst 74 timers arbejde inden for de seneste 4 uger. Du skal selv gøre din arbejdsgiver opmærksom på, at du ved arbejdsophøret har ret til G-dage. I den forbindelse tæller helligdagene ikke som ledighedsdage. A-kassen kan udbetale dagpenge for helligdagene, hvis du ikke får løn for dem fra din arbejdsgiver.

■ Udbetaling af juledagpenge

Hvis du skal have dagpenge eller andre ydelser i forbindelse med julen, sker udbetalingen først ved udgangen af januar 2014. Ydelseskortet skal også først udfyldes og sendes i januar måned.

BUPL's A-kasse ønsker dig en god jul og et godt nytår!

Mere kanel er skidt

Det er altid en god historie, når EU blander sig - i krumningen på agurker, i rygning af lakridspiber, og nu også i mængden af kanel i kanelsnegle og andet bagværk. Det viste sig hurtigt, at lakridspiben hverken var truet af EU eller farlig at ryge (i hvert fald ikke farligere end andet slik), og agurker bliver stadig målt på krumning, højst 10mm krumning pr. 10 centimeter for at de kan gælde som 1. sortering.

Men uanset om EU nu får ændret på opskriften på kanelsnegle og andet godt kanelbagværk, som der måske/måske ikke er optræk til, så er der en ting, der står til troende: For meget kanel er faktisk skidt. For kanel indeholder stoffet kumarin, som i store mængder er skadeligt for os. Hos mennesker er der set leverskader efter indtagelse af kumarin i lægemidler. Skaderne forsvandt

dog igen, så snart man holdt op med at indtage stoffet, skriver videnskab.dk

Man kan tåle op til 0,1 mg kumarin pr. kg kropsvægt, hvilket i praksis betyder, at et toårigt barn kan tåle 0,3 gram kanel på sin grød, uden at barnet får for meget kumarin i kroppen den dag. 0,3 gram kanel svarer nogenlunde til en tredjedel teskefuld kanel på risengrøden.

Der er dog ikke grund til bekymring, hvis man får drysset lidt for meget kanel på risengrøden. Den Europæiske Fødevarer sikkerhedsautoritet, EFSA, fastslår, at man kan overskride indtaget med op til tre gange det, man normalt vil kunne tåle, i en til to uger, uden at det skulle give skader. ■

KUMARIN

Den naturlige forekomst af kumarinindholdet er meget højere i det i Danmark så populære Kassiakanel end i Ceylonkanel. Kassiakanelbark kan indeholde mellem 700-12.200 mg/kg, mens barken fra Ceylonkanel indeholder fra ikke målelige mængder (dvs. under detektionsgrænsen) til 190 mg/kg. Stoffet kumarin eller coumarin er en hvidlig krystallinsk forbindelse (C₉H₆O₂) med en vanilleagtig duft. Det udvindes fra forskellige planter, f.eks. tonkabønner og markstenkløver.

Kilde: Videnskab.dk

Foto: Colourbox

Viggos problem med problemerne

I dag har man ikke problemer længere. Man har udfordringer. Men lille Viggo har problemer – og problemer med problemerne. Og han bor i et hus, hvor de fleste værelser er fyldt med problemer.

Det begynder så uskyldigt med, at Viggo skal skifte batterier i radioen. Desværre kommer han til at ødelægge radioen. Senere bryder vaskemaskinen sammen, og hurtigt efter fryser, køleskab, fjernsyn og computer. Og maskinerne barrikaderer døren og låser Viggo ude.

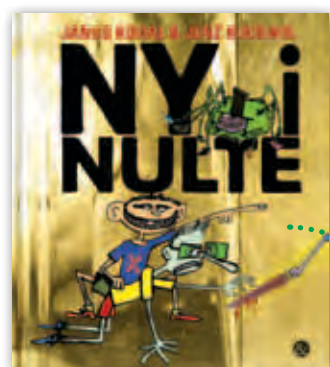
Så møder han Lone, der heller ikke kan være i sit hus, fordi det er fyldt med ting fra Tigerbutikken. De to får svært ved at skabe et hjem sammen, men de prøver.

Bogen er en sød og finurlig historie om overflødige ting og ulykkelig kærlighed skrevet af den prisbelønnede dramatiker Line Knutzon. **'Viggos problem med problemerne' af Line Knutzon, illustreret af Mette Marcussen. Forlaget Jensen og Dalgaard, 38 sider, vejl. pris 248 kroner.**

Fra latterfabrik til tudefabrik

Claus P. er en heldig dreng. Han bor i et dejligt, gult hus med en kælen, rødtribet kat og får spaghetti med kødsovs hver dag. Hans forældre skælder ikke ud og er altid glade. De arbejder på latterfabrikken, hvor de griner dagen lang. Da krisen rammer, er der ikke længere penge i latter, da der ikke er noget at grine ad. Fabrikken lukker, og Claus P. og hans forældre må skille sig af med katten og flytte i lejlighed. Mor får job på tudefabrikken, og far ligger i sengen dagen lang. Men Claus P. har en plan for at få vendt skuden. 'Da latterfabrikken lukkede' fortæller om den berygtede krise i børnehøjde med naive, finurlige illustrationer.

'Da latterfabrikken lukkede' af Kathrine Assels. Illustreret af Kamilla Slocinska. Forlaget Turbine, 36 sider, vejl. pris 249 kroner.

En hård skolestart

Karl er ny i nulte. Og det er noget af en velkomst, der venter ham i 0.b. I klassen er der en stor, ulækker grøn edderkop, der spiser børnefinger, som var det pomfritter. Så først får Karl tæsk af pigerne. Derefter er det drengene, der banker den stakkels dreng med køller og sten. Og til sidst henter de saven, for de vil save en af Karls fingre af og give den til edderkoppen.

Men heldigvis var det bare en drøm. Karl har alle sine fingre, da mor henter ham. Og han glæder sig til at komme i skole næste dag. 'Ny i nulte' er en barsk børnebog om skolestarten. Den er ikke for sarte skolestartere, men for de mere hårdføre er den mægtig sjov. **'Ny i nulte' af Janus Kodal, illustreret af Jenz Koudahl. Forlaget Jensen & Dalgaard, 32 sider, vejl. pris 248 kroner.**

Et mægtigt træ

I midten af en by står et stort, gammelt træ, som vokser ind og ud af byens huse og er vidne til beboernes liv og færden. Træet er elsket af alle - undtagen byens konge, som er træet af at bukke hovedet for de allestedsnærværende grene. Kongen får nok og beordrer træet fældet til stor sorg for byens befolkning. Men træets grene har overlevet inde i byens huse og begynder at slå rødder. Snart er byen forvandlet til en smuk skov af træer. En fin fortælling med stemningsfulde illustrationer, hvor træets knaldblå lyser op i de sort-hvide tegninger.

'Det blå træ', tekst og illustrationer af Amin Hassanzadeh Sharif. Forlaget ALFA, 32 sider, vejl. pris 148 kroner.

Den elektriske dreng

Gert er uheldig fra fødslen – eller rettere, han er uheldig, allerede før han bliver født. For hans mor bliver ramt af et lyn på golfbanen, mens Gert ligger inde i maven. Strømmen fra lynet gør, at Gert bliver født lang og stor og krølhåret. Og helt elektrisk.

Hver gang Gerts mor prøver at røre sin (store) nyfødte søn, får hun stød. Gert får først hjælp, da han på sin seksårs-fødselsdag skal skubbe et tog i gang med sin strømførende krop. Toget bliver sendt jorden rundt, men Gert bruger så mange kræfter, at han er helt afladet. Endelig kan en helt almindelig Gert gå ud at lege med de andre børn.

'Balladen om Gert Golfstrøm' af Mads Nygaard, illustreret af Ditte Andreassen. Forlaget Turbine, 32 sider, vejl. pris 249 kroner.

Chokolade fyldt med magi

En kedelig togtur bliver hurtigt mere interessant, da en kronhjort omgivet af frøer stiger ind i kupéen. Pigen Hanna er sammen med sin mor på vej til at besøge Hannas far, der er skovfoged. Hr. Kronhjort byder på fyldte chokolader, og snart er Hannas mor forvandlet til en frø. Hanna hjælper hr. Kronhjort med hans knækkede gevir, og giver ham et kram på en smuk eng. En sød historie om børns levende fantasi, hvor samtaler med dyr og træer er helt normalt. Bogens sort-hvide illustrationer af smukke blomster, levende grene og flyvende fisk går hånd i hånd med fortællingens magiske univers.

'Hr. Kronhjort og de fyldte chokolader', tekst og illustrationer af Kim Sena. Forlaget Jensen & Dalgaard, 40 sider, vejl. pris 248 kroner.

Af Laura Philbert og Steffen Hagemann
Hverken BUPL eller Børn&Unge forhandler disse bøger.

Klatrehulen.dk
Vi holder hvad vi leger

WWW.HOLSTEINOGSCHMIDT.DK

PI CASSO - MIN EGEN KUNSTMALBEG

ønsker dig og din iPad en **GOD JUL**

YogaBørn.dk

Yoga, åndedræt og afspænding tilpasset børn

BørneYoga i institutioner

Kurser for pædagoger

9 års erfaring med BørneYoga

Sjov, legende og udfordrende tilgang

TIL DINE NØGLER

30 kr.

20 kr.

BESTIL PÅ:
WWW.BUPL.DK/
BUTIKKEN

Inklusion og individmundkurv

Der er øget fokus på inklusion. Det giver mulighed for, at tidligere stigmatiserede grupper kan få del i fællesskaber, men der er risiko for etisk blinde vinkler, hvis vi i inklusionspraksisverden ikke må se og italesætte individer.

Da inklusionsdagsordenen først tog fat, fik den skudt i skoene, at den blot var en forklædt spareøvelse. Denne forestilling er efterhånden på retur. Argumentationen lyder, at inklusionsdagsordenen foruden et økonomisk perspektiv også indeholder politiske, pædagogiske og etiske perspektiver. Inklusionsdagsordenen er ikke alene en spareøvelse, men hovedsageligt en tiltrængt udvidelse af normalitetsbegrebet.

Salamanca-erklæringen er medafgørende for udviklingen: Mange specialinstitutioner er nedlagt, og der arbejdes hen imod udvikling af inkluderende miljøer, hvor alle har ret til uddannelse og læring. Erklæringens intention er at bekæmpe diskrimination og at udvikle miljøer, som imødekommer individer med forskellige forudsætninger og potentialer. Alle har ret til at indgå i fællesskaber, hvor de er anerkendte og aktive.

Kommunerne griber inklusionsarbejdet meget forskelligt an. Nogle kommuner har, i deres iver efter at ændre mindset hos velfærdsmedarbejdere, indført ændrede praksisser, når dagtilbud skal søge ressourcer til inklusionsarbejdet.

I flere kommuner skal medarbejdere i dagtilbud nu ikke søge ressourcer til individer, der har brug for ekstra støtte – men i stedet for søge penge til fælles-

Illustration: Larsen Et Rasmussen

skaber. Dvs. pengene skal søges til gruppen, så alle børn får mulighed for at indgå i meningsfulde fællesskaber. Mindsettene forsøges ændret gennem forandrede procedurer for praksisser.

Risikoen er, at den ændrede søgepraksis fører til, at pædagogerne får individmundkurv på i inklusionsarbejdet. Mundkurven kan føre til manglende etisk kvalitet i det pædagogiske arbejde.

I inklusionsverden må individerne ikke blive tabu. Hvis inklusionspraksissen skal udføres med etisk kvalitet, har vi brug for samtidige perspektiver, der både fokuserer på samfund, lokale fællesskaber og individer. Hvis individperspektivet forsvinder, kan vi ikke tage ordentligt vare på menneskers selvbestemmelse, integritet, værdighed og give omsorg for det sårbare.

Det kan resultere i, at professionelle står med etiske dilemmaer i inklusionsarbejdet, som de, i en misdrejet inklusionsiver, ikke må italesætte. Vi må insistere på, at de politiske intentioner bliver udviklet til konkrete pædagogiske praksisser, hvor der til stadighed er plads til at undersøge, hvad det gode er – både for fællesskabet og individerne.

Med venlig hilsen
Mette Rosendal Strandbygaard
Konsulent, Etikos
Silkeborgvej, Brabrand

Hvad er trivsel

Jeg skriver som en reaktion på artiklerne 'Pædagoger på trivselsmission' og 'Mere fokus på trivsel, tak' fra Børn&Unge nr. 19.

Jeg undrer mig over brugen af begrebet trivsel i artiklerne, da trivsel beskrives som værende

subjektiv, det vil sige personlig. Det betyder, at det er umuligt eller meget svært at opstille objektive, upartiske mål for, hvornår børn trives.

Problemet ved beskrivelsen er, at hvis trivsel kun er subjektiv, så kan vi ikke angive kriterier for, hvornår børn trives. Konsekvensen er, at begrebet trivsel bliver indholdsløst, da alle har deres egen personlige forståelse af begrebet trivsel. Det gør, at de nyudnævnte trivselsagenter bliver overflødige, da ingen ved, hvad trivsel er.

Min grundlæggende pointe er, at vi bør forsøge at kortlægge begrebet trivsel. Vi vil formodentlig aldrig komme frem til en objektiv definition på begrebet trivsel, men i forsøget på at kortlægge begrebet trivsel vil vi nærme os en klarere forståelse af, hvad der skal til, for at børn trives.

I kortlægningsarbejdet kan trivselsagenterne spille en central rolle, da de kan arbejde ud fra en given forståelse af begrebet samt indsamle nye idéer, som kan bidrage til en mere klar forståelse af begrebet trivsel.

Den pædagogiske verden bør arbejde imod en kortlægning af begrebet trivsel, så den ikke fortsætter med at bruge et uklart begreb, som tenderer det indholdsløse.

Kortlægningen vil bidrage til, at pædagogerne kan forklare andre, f.eks. lærerne, om, hvad trivsel er, og hvorfor det er så vigtigt at fokusere på trivsel.

Med venlig hilsen
Kristian Gert Sørensen
Cand. mag. i filosofi
Lundtoftegade, København N

Af Lasse Bjerg Jørgensen, hovedkasserer

Der er behov for, at psykiske lidelser som depression bliver anerkendt som en arbejdsskade. Det er en forældet tankegang, at det kun er et brækket ben, der gør ondt.

Depression kan komme snigende – uforudset og uforvarende

Da jeg læste de gode – men også barske artikler – om arbejdsrelateret depression, kom jeg til at tænke på mit eget arbejdsliv. Har jeg selv prøvet det? Gudskelov nej, og dog.

For en del år siden, da jeg arbejdede i en integreret institution, døde et meget nært familiemedlem til et af børnene, i en meget ung alder. Jeg var institutionens repræsentant ved begravelsen, hvor jeg oplevede, at familien var glad for, at der var en til stede med et større overskud end dem. En, der ikke sørgede så kraftigt som dem, og som kunne tale med barnet uden at være så påvirket, som et familiemedlem er.

Begravelsen blev smuk, men desværre for mig var det fredag eftermiddag og jeg havde ikke aftalt med mine kolleger, at jeg skulle mødes med dem bagefter. Dette anbefales jo ellers af alle sorg- og kriseeksperter, fordi det giver mulighed for at tale episoderne igen med andre, der forstår ens situation. Jeg tog bare hjem alene, og da jeg stod i køkkenet, blev jeg ramt af en uendelig tom, men alligevel dyb, trist følelse afledt af oplevelserne ved begravelsen. Selvom det ikke endte i en depression, sad følelsen i kroppen i lang tid. Den største hjælp var at komme på arbejde om mandagen og tale situationen igennem med kollegerne.

Jeg fortæller historien for at vise, at pædagoger giver meget af sig selv for at løse opgaven med børnene. Det tætte samarbejde med andre pædagoger og dialogen med forældre kan slide så meget på psyken, at en depression desværre kan komme snigende. Uforudset og uforvarende.

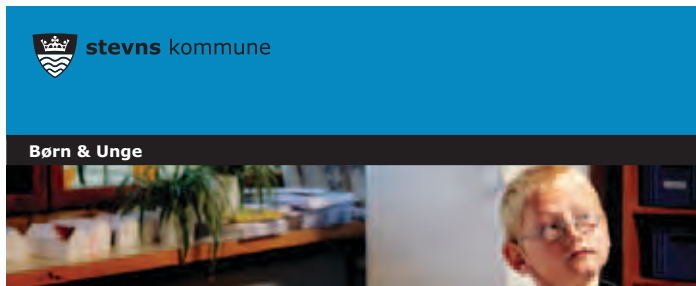
Dette må vi have i baghovedet, når vi organiserer os og aftaler os frem til vilkårene på den enkelte arbejdsplads. Gudskelov er pædagoger gode til at hjælpe hinanden i forhold til ovenstående eksempel og andre eksempler – blandt andet gennem sorg- og krisehandlingsplaner, der efterhånden er udarbejdet på de fleste pædagogiske arbejdspladser. Der mangler dog et afsnit om, hvordan man tackler det interne samarbejdsklima mellem ledelsen og medarbejderne.

En anden hjørnesteen er at bevare pædagogernes og ledernes indflydelse på eget arbejde både i dagligdagen og i MED-systemet. Vi ved, at fornemmelsen af at blive uretfærdig behandlet er en stor årsag til arbejdsrelateret stress. Den følelse kan nemt opstå, når forandringerne bliver ved med at skylle ind over området, og når kravene til, hvad man skal løse, er uoverstigelige, og der bare ikke er tid til at tale ordentligt med hinanden i hverdagen. Vi har brug for klare spilleregler og realistiske mål fra ledelsens side.

Endelig er der behov for, at psykiske lidelser som for eksempel depression bliver anerkendt som en arbejdsskade. Det er en forældet tankegang, at det kun er et brækket ben, der gør ondt. Det har Ankestyrelsen desværre ikke opdaget endnu.

Min indledende historie viser, at pædagoger evner at hjælpe hinanden, når oplevelser tærer på psyken. Den evne må vi systematisere, så det bliver vores største styrke i professionen, at vi skal investere så meget af os selv, til gavn for andre mennesker. ■

JOBANNONCER 21

Barselsvikar for pædagog i 0. klasse på Store Heddinge Skole

En stilling på 25 timer ugentlig er ledig fra 23. januar 2014 til 1. november 2014.

Vi forventer:

- Du er uddannet pædagog
- Du er indstillet på at skabe et positivt, tæt og tillidsfuldt samarbejde med børnehaveklasselederen
- Du har lyst til at arbejde med det enkelte barns faglige og personlige udvikling
- Du har en anerkendende tilgang til det pædagogiske arbejde
- Du har gode relationskompetencer
- Du er fleksibel og bidrager til et godt arbejdsmiljø
- Du vil sparring og videndeling med dine kollegaer

Skulle dette have givet dig lyst til at høre nærmere, er du meget velkommen til at kontakte SFO og indskolingsleder Bitten Schlander tlf. 56 57 55 75 / 23 28 90 52.

Ansøgningen sendes til hr-ansoeg@stevns.dk mærket: Barselsvikar til 0. klasse - Store Heddinge Skole.

Ansøgning skal være modtaget **senest den 13. december 2013 kl. 12.00.**

Løn - og ansættelsesvilkår i henhold til gældende overenskomst og efter reglerne om ny løndannelse.

Vi gør opmærksom på, at der vil blive indhentet straffe- og børneattest.

BØRN&UNGE
Annonceafdelingen
Blegdamsvej 124
2100 København Ø

Telefon: 3546 5260
E-mail: bua@bupl.dk

Ftp adresse: ftp.bupl.dk
Brugernavn: annonce
Kodeord: Job2010

Indleveringsfrist stillingsannoncer
Torsdag kl. 15:00 - 1 uge før bladet udkommer.
Fristen gælder også rettelselser og standsninger.

Priser:
Excl. moms.

Stillingsannoncer:
Pris pr. spalte-mm:
Kr. 19,00

Tekstsideannoncer:
Pris pr. spalte-mm:
Kr. 14,40

Abonnement:
Ring på tlf. 3546 5000

Institutionsabonnement:
Pris pr. år: Kr. 810
Kvartalspris: Kr. 290

Privat abonnement:
Pris pr. år: Kr. 650
Kvartalspris: Kr. 225

Løssalg: Kr. 40

Kontrolleret oplag:
(01.07.12-30.06.13)
67.006

Udfordrende stilling Vollsmose Sekretariatet

Har du evnerne til at arbejde med udsatte unge - og har du lyst til at være en del af et forpligtende fællesskab med fokus på inklusion og relationsarbejde med udsatte unge? Så er en 2½ årig stilling i Vollsmose Sekretariatet en mulighed for dig.

Vi søger:

- En faglig medarbejder til inklusionsindsats målrettet udsatte unge og deres familier.
- Indsatsen sker i et tæt samarbejde med folkeskolerne i Vollsmose. Der lægges vægt på en stærk faglighed og en robust personlighed. Som medarbejder vil du få mulighed for at udvikle dig fagligt med skiftende arbejdsopgaver og med fokus på relationsarbejdet.

Ansøgningsfrist mandag d. 16. december 2013 kl. 12.00.

Læs mere om stillingen på www.vollsmose.dk/job

Årets sidste BØRN&UNGE udkommer

19. december 2013
med deadline torsdag den
12. december 2013

HVEM TRÆFFES HVOR

BUPL – BØRNE- OG UNGDOMSPÆDAGOGERNES LANDSFORBUND

Blegdamsvej 124, 2100 Kbh. Ø, tlf. 3546 5000, E-mail: bupl@bupl.dk

FORRETNINGSUDVALG

FORMAND
Henning Pedersen

NÆSTFORMAND
Birgitte Conradsen

HOVEDKASSERER
Lasse B. Jørgensen

FAGLIGE SEKRETÆRER
Allan Baumann
Mette Aagard Larsen

FAGFORENINGER

BUPL HOVEDSTADEN
Lersø Parkalle 42-44
2100 København Ø
tlf. 3546 5750
fax 3546 5775
E-mail:

hovedstaden@bupl.dk
man.-ons. 10-16,
tors. 12-16, fre. 10-13

FORMAND
Henriette Brockdorff

HB-MEDLEMMER:
Erik Steppat
Mia Skou Jørgensen

BUPL STORKØBENHAVN

Lindevænget 19
2750 Ballerup
tlf. 3546 5300
fax 3546 5301
E-mail:
storkobenhavn@bupl.dk
man.-tors. 10-15, fre. 10-13

FORMAND:
Michael Egelund

HB-MEDLEMMER:
Randi Tielbo
Maria Girotti

BUPL NORDSJÆLLAND

Østergade 4 A
3400 Hillerød
tlf. 3546 5700
fax 3546 5740
E-mail: nordsj@bupl.dk
man.-tors. 9-14, fre. lukket

FORMAND:
Lars Christensen

HB-MEDLEMMER:
Dorte Lis Ellegaard
Pernille Riis

BUPL MIDTSJÆLLAND

Nykobbelvej 1
4200 Slagelse
tlf. 3546 5810
fax 3546 5811
E-mail: midt@bupl.dk
man., ons. 8-14,
tirs. 10-14, tors. 13-17,
fre. 10-12,

FORMAND:
Bertha Langhoff

HB-MEDLEMMER:
Pia Ungstrup Petersen
Kay Christian Abrahamsen

BUPL SYDØST

Kirketorvet 11
4760 Vordingborg
tlf. 3546 5460
fax 3546 5499
E-mail:
sydoest@bupl.dk
man. lukket, tirs.-fre. 9-14,
ons. også 15-17

FORMAND:
Ulla Smedegaard

HB-MEDLEMMER:
Mette Gerdø Frederiksen
Marie Jerup

BUPL BORNHOLM

Storegade 38
3700 Rønne
tlf. 3546 5590
fax 3546 5594
E-mail:
bupl-bornholm@bupl.dk
man. lukket, tirs.-tors. 9-15,
fre. 9-13.30

FORMAND:
Pia van der Weij

HB-MEDLEM:
Henrik Kofoed Hansen

BUPL FYN

Bornholmsgade 1
5000 Odense C
tlf. 3546 5830
E-mail: bupl-fyn@bupl.dk
Telefonåbningstid:
mandag-fredag: 8-14

FORMAND:
Lars Søgaard Jensen

HB-MEDLEMMER:
Pernille Isaksen-Ejby
Gitte Fjordbak Janus

BUPL SYDJYLLAND

Gejlhøvedgård 14 B
6000 Kolding
tlf. 3546 5400
fax 3546 5401
E-mail:
sydjylland@bupl.dk
Telefonåbningstid:
mandag-fredag: 8-14

FORMAND:
Elisa Rimpler Bergmann

HB-MEDLEMMER:
Ulla Koustrup
Lasse Porsgaard Birkelund

SYDSLESVIG

Driftsrådet ved Dansk
Skoleforening
Süderstr. 90
24955 Harrislee
tlf. +49(0) 461 5047 563
E-mail: hap@bupl.dk

FORMAND:
Hauke Paulsen

BUPL ØSTJYLLAND

Mindegade 12 B
8000 Århus C
tlf. 3546 5600
fax 3546 5602
E-mail:
ostjylland@bupl.dk
man.-ons. 9-14,
tors. 13-17, fre. 9-12

FORMAND:
Anne Grethe Rosenberg

HB-MEDLEMMER:
Ann Søndergård Pedersen
Kim Ager

BUPL ÅRHUS

Mindegade 12
8000 Århus C
tlf. 3546 5650
fax 3546 5680
E-mail:
bupl-aak@bupl.dk
tlf.åben: man. 12-14,
tirs., ons. 9-14,
tors. 12-16, fre. 9-13
kontoråben: man. lukket,
tirs., ons. 9-15, tors. 9-16,
fre. 9-13

FORMAND:
Henning Truelsegaard

HB-MEDLEMMER:
Carin L. Weibull
Tina Skaarup Olesen

BUPL MIDTVESTJYLLAND

Stationsvej 8
7500 Holstebro
tlf. 3546 5555
E-mail:
midtvestjylland@bupl.dk
man.-tors. 9-14, fre. lukket

FORMAND:
Jens Jensen

HB-MEDLEMMER:
Jonna Uhre
Ivan Holck Jensen

BUPL NORDJYLLAND

Niels Jernes Vej 8B
9220 Aalborg Øst
tlf. 3546 5500
fax 3546 5501
E-mail:
bupl-nordjylland@bupl.dk
tlf.åben: man.-ons. og fre.
9-13, tors. 12.30-16
kontoråben: man.-ons. 9-15,
tors. 12:30-16, fre. 9-13

FORMAND:
Liselotte Thomsen

HB-MEDLEMMER:
David Nordstrøm
Linda Irene Bisgaard

BUPL'S LEDERFORENING

Blegdamsvej 124
2100 København Ø

FORMAND:
Sanne Lorentzen

HB-MEDLEMMER:
Sanne Lorentzen
Joan Frausing

Henvendelse til lokal
lederforening samt lokal
lederrådgivning: Se
kontaktoplysninger under
din lokale fagforening

BUPL'S CENTRALE LEDERRÅDGIVNING

Åben man. og tors.
kl. 10.00-15.00 på
tlf. 3546 5160

STUDIESEKTIONEN PLS

Rosenvængets Alle 16, 3.
2100 København Ø
tlf. 3546 5880
fax 3546 5892
E-mail:
pls@p-l-s.dk
tlf.tid: man.,tirs. og tors.
10-15,
onsdag og fredag lukket
HB-MEDLEMMER:
Katrine Aagaard
Kim Them Simonsen

PENSIONISTSEKTIONEN

Kontaktperson:
Helle Fabricius
Farversmøllevej 27
6200 Åbenrå
tlf. 2037 1898

**RETTELSE TIL
"HVEM TRÆFFES
HVOR" SENDES
TIL E-MAIL:
BOGU@BUPL.DK**

Her kan du se, hvilke møder, arrangementer, konferencer m.m. der er i din lokale fagforening. Hvis du vil læse mere og tilmelde dig, skal du gå ind på hjemmesiden. Indholdet i kalenderen administreres af de lokale fagforeninger. Kontakt dem direkte, hvis du vil gøre opmærksom på et BUPL-arrangement.

MidtVestjylland
 bupl.dk/midtvestjylland

APV – hvordan? Sådan!
 Videnskursus for tillidsrepræsentanter, arbejdsmiljørepræsentanter og ledere (i følgeskab med TR). Som deltager får du kendskab til arbejdsmiljølovens bestemmelser om APV, så du sikrer overholdelse af lovens krav. Du kan læse mere om kursets indhold på hjemmesiden bupl.dk/midtvestjylland under Aktiviteter.
Tid: 14. januar kl. 9.-16. (morgenkaffe kl. 8.30)
Sted: BUPL MidtVestjylland, Stationsvej 8A, 7500 Holstebro
Pris: Gratis for tillids- og arbejdsmiljørepræsentanter. For ledere koster kurset kr. 400,-
Tilmelding: tlf. 3546 5555 eller bupl.dk/midtvestjylland under Aktiviteter. Max 20 deltagere.

Nordsjælland
 bupl.dk/nordsj

Temadag om børns digitale dannelse
 Hvilken betydning har digitaliseringen for institutionslivet fra vuggestue til skole? Og hvad betyder den for den pædagogiske praksis? Kom og bliv inspireret til arbejdet med ny teknologi.
Tid: 4. februar kl. 9.-12.
Sted: Frederiksborgcentret, Milnersvej 39, 3400 Hillerød
Pris: For medlemmer af BUPL: 150 kr For arbejdsløse og studerende: Gratis For andre: 300 kr.
Tilmelding: Senest d. 20. januar 2014, http://www.bupl.dk/bupl_nordsjaelland/aktiviteter

Fyn
 bupl.dk/fyn

Medlemsmøde for alle fynske klubpædagoger og ledere
 BUPL Fyn afholder medlemsmøde for alle fynske klubpædagoger og ledere, hvor vi skal drøfte klubbernes rolle, opgaver og positionering i forhold til den nye skolereform. Temaet for medlemsmødet er "Den nye folkeskolereform - set med klubbriker".
Tid: 9. december kl. 9.00 - 12.00
Sted: BUPL Fyn, Bornholms-gade 1, 5000 Odense C
Pris: Gratis.
Tilmelding: Senest den 6. december på www.bupl.dk/fyn under "Aktiviteter".

Storkøbenhavn
 bupl.dk/storkobenhavn

Torsdagscafé i 2014 - indhold!
 Har du ideer til, hvad der vil være inspirerende for dine kollegaer at høre mere om, så har du chancen for at være med til at bestemme indholdet for det kommende års torsdagscaféer.

BUPL Storkøbenhavn holder torsdagscafé cirka hver anden måned om emner, der har betydning for pædagoger og ledere arbejde.
Tid: 10. december kl. 17.30-19.30. Der serveres lidt mad og drikke.
Sted: Lindevænget 19 i Ballerup (tæt ved stationen)
Pris: Gratis (kun for medlemmer)
Tilmelding: Formand Michael Egelund, meg@bupl.dk (senest 9. december kl. 12)

Pædagoger i folkeskolen
 Radiatorpædagoger, hjælperlærere eller agenter for nye læringsformer? Skolereformen tildeler pædagoger nye roller og opgaver i fremtiden. Kravet til samarbejde mellem lærere og pædagoger er klart formuleret, men indhold og rammer for samarbejdet er stadig under udvikling. Kom og hør SFO-leder fra Glostrup og to SFO-pædagoger fra Ballerup fortælle om deres konkrete erfaringer med hhv pædagoger som læringsdektiver og nye læringsmiljøer i skolen.
Tid: 8. januar kl. 9-12. Croissanter og kaffe fra kl. 8.45
Sted: Lindevænget 19 i Ballerup (tæt ved stationen)
Pris: Gratis (kun for medlemmer)
Tilmelding: bupl.dk/storkobenhavn (senest 6. januar 2014 kl. 12)
Målgruppe: Medlemmer, der arbejder i SFO eller fritidshjem

Århus
 bupl.dk/aak

Møde for arbejdsløse pædagoger
 Invitation til netværksmøde for arbejdsløse medlemmer af BUPL Århus. Mette Aagaard Larsen fra BUPL's forretningsudvalg kommer for at drøfte beskæftigelsessituationen og for at høre, hvad der er vigtigst for arbejdsløse at få fortalt eller få igennem. Håber at se dig til mødet – vi byder på kaffe / te og brød og julehygge til sidst.
Tid: 11. december kl. 10-13
Sted: BUPL Århus, kælderens Målgruppe: arbejdsløse medlemmer af BUPL Århus.

Konference: Opdragelsesværdier og trivsel
 Børns fortællinger om trivsel i børnehaven. Om det børn tillægger værdi i deres hverdagsliv og udtrykker om de voksne, hvis de bliver spurgt direkte v/Anette Boye Koch. Opdragelsesværdier i det pædagogiske arbejde. Om de opfattelser af opdragelse, der er i pædagogiske arbejde med børn i dag v/ Eva Gulløv.
Tid: 7. januar kl. 9:30-16

Sted: Aarhus-salen, Skt. Knuds Torv 3.
Pris: Medlemmer: 395/550 kr. Ledige, seniorer og PLS: Gratis. Øvrige: 1000 kr. Tilmelding: www.bupl.dk/aak
Tilmelding: www.bupl.dk/aak
Målgruppe: medlemmer af BUPL Århus og BUPL Østjylland.

Gratis i biografen med BUPL
 Kom gratis i bio med BUPL Århus. Vi skal se The Weight of Elephants: om 11-årige Adrian, der lever sammen med sin bedstemor og psykisk syge onkel i en lille newzealandsk by. Da en ny familie flytter ind ved siden af, danner han en form for venskab med den jævnaldrende Nicole - en vild og særpræget pige med en mystisk fortid.
Tid: 26. januar kl. 11.00.
Sted: Øst for paradiset
Tilmelding: www.bupl.dk/aak
Målgruppe: Medlemmer af BUPL Århus og PLS.

Sydjylland
 bupl.dk/sydjylland

Møder for ledere om psykisk arbejdsmiljø
 BUPL Sydjylland har tidligere gennemført en undersøgelse af ledernes psykiske arbejdsmiljø. Denne undersøgelse er nu blev bearbejdet, så vi kan forelægge resultaterne delt op på kommuner. Du kan finde praktisk information, dagsorden og tilmelding på www.bupl.dk/sydjylland. I 2014 afholder vi møder i følgende kommuner: Fredericia Kommune: 6. januar Haderslev Kommune: 7. januar Vejen Kommune: 8. januar Esbjerg/Fanø Kommune: 13. januar Billund Kommune: 27. januar 2014

Heldagsarrangement for SFO-ledere
 BUPL Sydjylland afholder heldagsarrangement for SFO-ledere med oplæg af bl.a. lektor Andy Højholdt om ledelsens rolle i tværfagligt samarbejde.
Tid: 9 januar
Sted: BUPL Sydjylland, Gøjhøvedgård 14b, 6000 Kolding
Pris: Gratis
Tilmelding: På www.bupl.dk/sydjylland under "Aktiviteter". Max 60 deltagere.

BUPL TASKER

300 kr.

250 kr.

WEEKENDTASKE PÅ HJUL

Nu med forbedrede gummi hjul. Udtrækeligt håndtag.

140 kr.

LILLE RYGSÆK

Stort hovedrum, 2 sidelommer samt organizer lomme. Rumindhold 13 liter. PVC-fri.

BESTIL OG SE HELE UDVALGET PÅ:

WWW.BUPL.DK/BUTIKKEN

ELLER RING 3546 5204

BØRN&UNGESTILLINGSANNONCER 2014

UDGIVELSESPLAN

JANUAR	FEBRUAR	MARTS	APRIL	MAJ	JUNI
on 1	lø 1	lø 1	ti 1	to 1	sø 1
to 2 DEADLINE 1	sø 2	sø 2	on 2	fr 2	ma 2 23
fr 3	ma 3	ma 3 10	to 3 BØRN&UNGE 7	lø 3	ti 3
lø 4	ti 4	ti 4	fr 4	sø 4	on 4
sø 5	on 5	on 5	lø 5	ma 5 19	to 5 BØRN&UNGE 11
ma 6	to 6 BØRN&UNGE 3	to 6 BØRN&UNGE 5	sø 6	ti 6	fr 6
ti 7	fr 7	fr 7	ma 7 15	on 7	lø 7
on 8	lø 8	lø 8	ti 8	to 8 BØRN&UNGE 9	sø 8
to 9 BØRN&UNGE 1	sø 9	sø 9	on 9	fr 9	ma 9 24
fr 10	ma 10 7	ma 10 11	to 10 DEADLINE 8	lø 10	ti 10
lø 11	ti 11	ti 11	fr 11	sø 11	on 11
sø 12	on 12	on 12	lø 12	ma 12 20	to 12 DEADLINE 12
ma 13	to 13 DEADLINE 4	to 13 DEADLINE 6	sø 13	ti 13	fr 13
ti 14	fr 14	fr 14	ma 14 16	on 14	lø 14
on 15	lø 15	lø 15	ti 15	to 15 DEADLINE 10	sø 15
to 16 DEADLINE 2	sø 16	sø 16	on 16	fr 16	ma 16 25
fr 17	ma 17 8	ma 17 12	to 17	lø 17	ti 17
lø 18	ti 18	ti 18	fr 18	sø 18	on 18
sø 19	on 19	on 19	lø 19	ma 19 21	to 19 BØRN&UNGE 12
ma 20	to 20 BØRN&UNGE 4	to 20 BØRN&UNGE 6	sø 20	ti 20	fr 20
ti 21	fr 21	fr 21	ma 21 17	on 21	lø 21
on 22	lø 22	lø 22	ti 22	to 22 BØRN&UNGE 10	ti 22
to 23 BØRN&UNGE 2	sø 23	sø 23	on 23	fr 23	ma 23 26
fr 24	ma 24 9	ma 24 13	to 24 BØRN&UNGE 8	lø 24	ti 24
lø 25	ti 25	ti 25	fr 25	sø 25	on 25
sø 26	on 26	on 26	lø 26	ma 26 22	to 26
ma 27	to 27 DEADLINE 5	to 27 DEADLINE 7	sø 27	ti 27	fr 27
ti 28	fr 28	fr 28	ma 28 18	on 28 DEADLINE 11	lø 28
on 29		lø 29	ti 29	to 29	sø 29
to 30 DEADLINE 3		sø 30	on 30 DEADLINE 9	fr 30	ma 30
fr 31		ma 31 14	lø 31		

JULI	AUGUST	SEPTEMBER	OKTOBER	NOVEMBER	DECEMBER
ti 1	fr 1	ma 1 36	on 1	lø 1	ma 1 49
on 2	lø 2	ti 2	to 2 BØRN&UNGE 17	sø 2	ti 2
to 3	sø 3	on 3	fr 3	ma 3 45	on 3
fr 4	ma 4 32	to 4 BØRN&UNGE 15	lø 4	ti 4	to 4 BØRN&UNGE 21
lø 5	ti 5	fr 5	sø 5	on 5	fr 5
sø 6	on 6	lø 6	ma 6 41	to 6 BØRN&UNGE 19	lø 6
ma 7 28	to 7 BØRN&UNGE 13	sø 7	ti 7	fr 7	sø 7
ti 8	fr 8	ma 8 37	on 8	lø 8	ma 8 50
on 9	lø 9	ti 9	to 9 DEADLINE 18	sø 9	ti 9
to 10	sø 10	on 10	fr 10	ma 10 46	on 10
fr 11	ma 11 33	to 11 DEADLINE 16	lø 11	ti 11	to 11 DEADLINE 22
lø 12	ti 12	fr 12	sø 12	on 12	fr 12
sø 13	on 13	lø 13	ma 13 42	to 13 DEADLINE 20	lø 13
ma 14 29	to 14 DEADLINE 14	sø 14	ti 14	fr 14	sø 14
ti 15	fr 15	ma 15 38	on 15	lø 15	ma 15 51
on 16	lø 16	ti 16	to 16 BØRN&UNGE 18	sø 16	ti 16
to 17	sø 17	on 17	fr 17	ma 17 47	on 17
fr 18	ma 18 34	to 18 BØRN&UNGE 16	lø 18	ti 18	to 18 BØRN&UNGE 22
lø 19	ti 19	fr 19	sø 19	on 19	fr 19
sø 20	on 20	lø 20	ma 20 43	to 20 BØRN&UNGE 20	lø 20
ma 21 30	to 21 BØRN&UNGE 14	sø 21	ti 21	fr 21	sø 21
ti 22	fr 22	ma 22 39	on 22	lø 22	ma 22 52
on 23	lø 23	ti 23	to 23	sø 23	ti 23
to 24	sø 24	on 24	fr 24	ma 24 48	on 24
fr 25	ma 25 35	to 25 DEADLINE 17	lø 25	ti 25	to 25
lø 26	ti 26	fr 26	sø 26	on 26	fr 26
sø 27	on 27	lø 27	ma 27 44	to 27 DEADLINE 21	lø 27
ma 28	to 28 DEADLINE 15	sø 28	ti 28	fr 28	sø 28
ti 29	fr 29	ma 29 40	on 29	lø 29	ma 29 1
on 30	lø 30	ti 30	to 30 DEADLINE 19	sø 30	ti 30
to 31 DEADLINE 13	sø 31		fr 31		ons 31

Kontakt os på
tlf. 70 21 50 90

GRATIS
indretningsforslag
- ude og inde

Parkour løsninger

Stållegepladser

Integreret trampoliner

SPACEBALL XL klatring

Boldbure

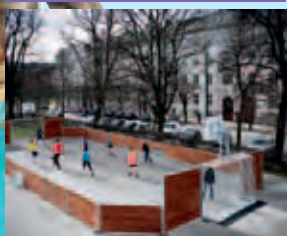
Totalløsning vandleg

3D klatrestativer

UNIKKE motorikrum

Multibaner

Legepladssystemer

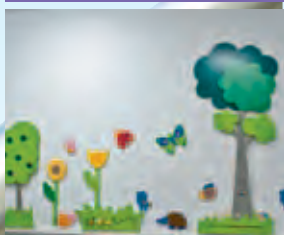
Boldbaner

Interaktivt legepladsområde

Gummibelægning

Vægdekorationer

Naturlegepladser

Totalløsning OL-område

UNIQA®

UNIKKE LØSNINGER TIL UNIKKE BØRN

UNIQA A/S Legepladser og møbler Industriparken 9, 4640 Faxe Tlf. +45 70 21 50 90 e-mail: info@uniqa.dk web: UNIQA.DK